ARD review 23/2001

Architectural Research & Design

АРД, Биро за архитектонско пројектовање, истраживање и едукацију, Београд

Милан Миловановић и Данко Поповић: Перспектива пројекта бањичке цркве у Београду

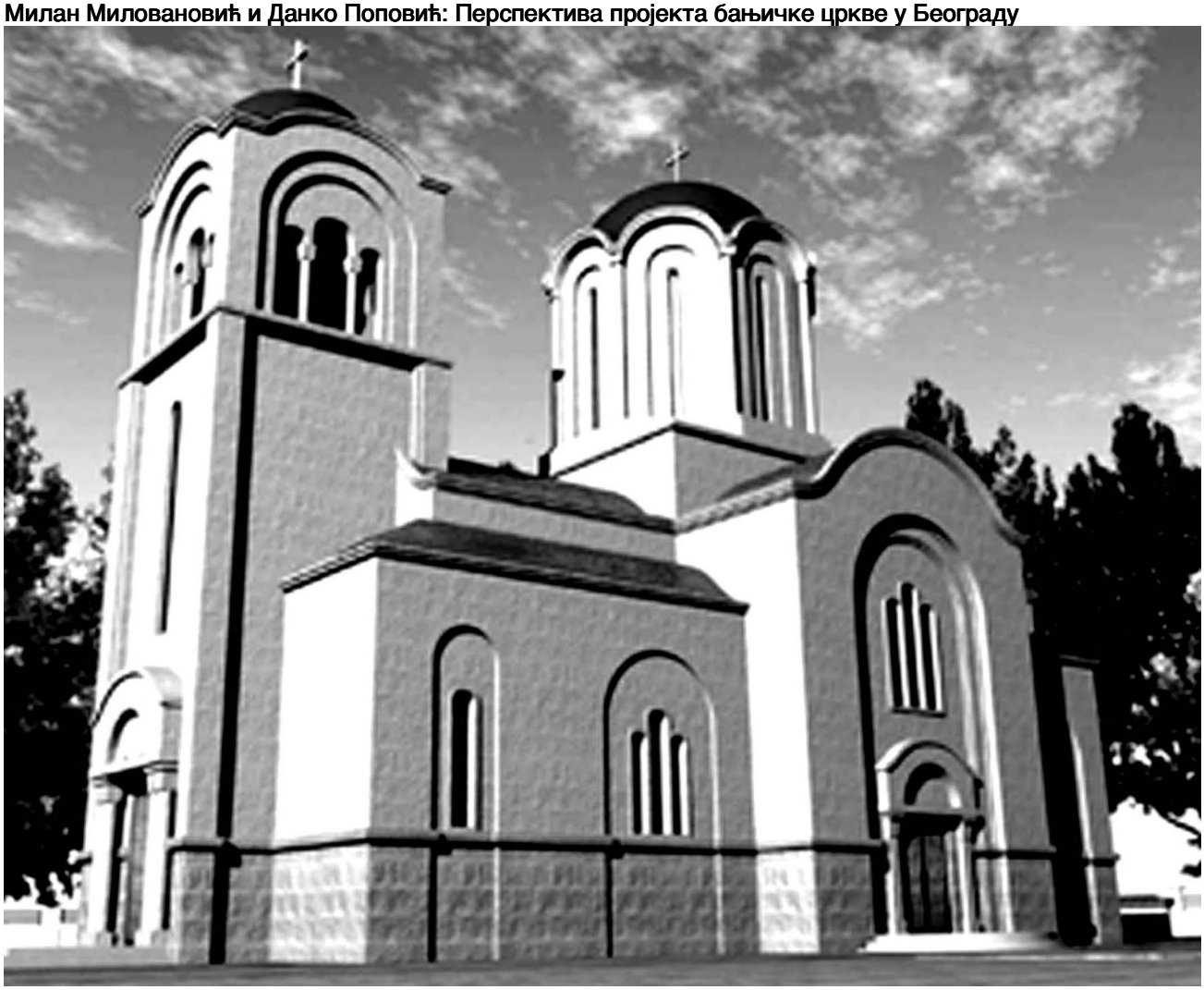

ХРИСТОС СЕ РОДИ

У ОВОМ БРОЈУ:

/А како је прошла наша генерација 2000/01? Стр.2-4 / Б.Бојовић: Сузбијање бесправне стамбене изградње у Београду, Стр. 5-13 / Изишао је бр.48 часописа "Архитектура" Др. З.Маневића, Стр. 13 / Радови два наша бивша ђака из "Звездане генерације" 1988/89 / Данко-Никола Поповић и Милан Миловановић, Стр. 14-24 / Стамбена зграда породице Ђорђевић и ресторан "Александар" у Аранђеловцу, Каћа и Данко Ђорђевић, Стр. 25-29 / Арх. Александар Јермоленко: Изложба акварела вСаве тхе Планет!г, Стр. 30-32 / Цртежи у оловци Ђорђа Алфиревића, Стр. 33-40 / Матурски радови наших ученика: Улична клупа Александре Шпијуновић, Стр. 41-44 / Изишла је књига о архитекти Ивици Млађеновићу "Огњиште", Стр. 45 / Значајна друштвена збивања: Састанак поводом 50-годишњице генерације 1951/53 Архитектонског факултета у Београду, Стр. 46-47 / Симпозијум "Сардинија 2001" о комуналним чврстим отпацима, Стр. 48 /

A KAKO JE PROŠLA NAŠA GENERACIJA 2000/2001?

Ne loše, ali ne ni blistavo! Prethodnih godina prolaznost je bila oko 80%, dok nam je ove godine prijemni ispit položilo 70%, a upisalo se samo 65% polaznika, pošto ih je 5% zbog nedovoljnog školskog proseka ostalo ispod crte. Postavlja se pitanje šta je razlog ovom padu prolaznosti?

Izgleda da u ovom slučaju važi pravilo: "Dok jednom ne smrkne, drugom ne može da svane!". Za vreme bombardovanja, štrajkova, demonstracija, nereda i svih mogućih zavrzlama, naši polaznici su bili najrevnosniji i najmotivisaniji. Nisu mi izbijali iz kuće, naš kurs je za njih bio oaza mira i prividne bezbednosti, pa su i rezultati bili odgovarajući. Sada, nakon uspešno okončane "II Oktobarske revolucije", školska nastava se odvija redovno, svi nastavnici su navalili da što više gradiva ispredaju, opteretili su male mučenike svakojakim obavezama. Ovo se naročito odnosi na sirote (i inače, ne previše vredne) ATŠ–ejce, koji su, zbog svih tih i takvih obaveza, rekordno izostajali na našem kursu i gubili do 40% ponudjenih časova.

Iz Pregleda 1 i 2 se jasno vidi da su učenici sa visokim prosekom iz škole daleko bolje prošli od slabijih polaznika, čije su se duboko zakržljale radne navike iz škole prenele i na naš kurs. Prolaznost odličnih djaka je 82%, vrlo dobrih 47%, a dobrih 25%. I zaista, ja ne pamtim da sam skoro imao jednu ovako neradnu i nemotivisanu generaciju. Ni milije dece, ni većih lenčuga! U utucavanju vremena prednjačili su, razume se, muškarci, pa su, kako se iz Pregleda 5 vidi, prošli slabije od devojaka.

Ovo je, inače, kurs na kome brojčano dominiraju devojke, kojih ima oko dve trećine, dok muškarci jedva dosegnu jednu trećinu. U početku nas je to malo čudilo, ali smo nakon provere konstatovali da su ove godine na Arhitektonski fakultet u Beogradu upisane 144 devojke i samo 76 muškaraca, dakle opet razmera 2:1. To znači da je arhitektura trenutno atraktivnija za devojke nego za muškarce, a zašto je to tako, to ćemo ostaviti da istraže kompetentniji od nas.

Na Pregledima 3 i 4 smo uporedili ispitne rezultate gimnazijalaca i ATŠ–jaca i konstatovali da su, za razliku od prethodnih godina, ATŠ–ejci znatno slabiji od gimnazijalaca i da su oni zapravo pokvarili ovogodišnji prosek kursa. Dok je procenat upisanih gimnazijalaca 71%, procenat ATŠ–jaca ne prelazi 50%, što je zaista veoma malo. Razlog tome, po našem mišljenju leži u tri faktora i to:
A/ Veliki broj dece, sa nerazvijenim radnim navikama, upisuje se na ATŠ zato jer misli da će im tamo biti znatno lakše nego u gimnaziji, a u čemu se verovatno varaju. Nastava je manje složena, ali je obimnija,
B/ Na kraju školske godine, pred prijemni ispit, srednja Arhitektonska tehnička škola se raspušta daleko kasnije od gimnazija, što je strahoviti hendikep za sve one koji se u to doba intenzivno pripremaju za prijemni ispit.
C/ Nastavni program na ATŠ–u je više usmeren ka formiranju arhitektonskih tehničara, a ne budućih studenata arhitekture i preopterećen je mnogobrojnim

Pregled 1 – Procenti prolaznosti po kategorijama za ceo tečaj

Uspeh u školi		Upisani (% ukupnog broja)			Nisu upisani (% ukupnog broja).		
Kategorija	%	Budžet	Samofinans.	Ukupno	Ispod crte	Eliminisani	Ukupno
Odlični	56%	35%	11%	46%	–	10%	10%
Vrlo dobri	36%	7%	10%	17%	2%	17%	19%
Dobri	8%	2%	–	2%	3%	3%	6%
Ukupno	100%	44%	21%	65%	5%	30%	35%
Upisano		65%			Nije upisano 35%		
Položilo		70%				Nije položilo 30%	

Procenti se odnose na ukupan broj učenika na tečaju

Pregled 2 – Procenti prolaznosti po pojedinim kategorijama

Uspeh u školi		Upisani			Nisu upisani		
Kategorija	%	Budžet	Samofinans.	Ukupno	Ispod crte	Eliminisani	Ukupno
Odlični	100%	62%	20%	82%	–	18%	18%
Vrlo dobri	100%	19%	28%	47%	6%	47%	53%
Dobri	100%	25%	–	25%	37%	38%	75%

Procenti se odnose na ukupan broj učenika po pojedinim kategorijama uspeha na tečaju

Pregled 3 – Procenti prolaznosti gimnazijalaca

Uspeh u školi		Upisani			Nisu upisani		
Kategorija	%	Budžet	Samofinas.	Ukupno	Ispod crte	Eliminisani	Ukupno
Odlični	100%	78%	11%	89%	–	11%	11%
Vrlo dobri	100%	25%	25%	50%	6%	44%	50%
Dobri	100%	25%	–	25%	50%	25%	75%

Procenti su izraženi u odnosu na ukupan broj gimnazijalaca na tečaju

Pregled 4 – Procenti prolaznosti učenika iz ATŠ–a

Uspeh u školi		Upisani			Nisu upisani		
Kategorija	%	Budžet	Samofinans.	Ukupno	Ispod crte	Eliminisani	Ukupno
Odlični	100%	12%	44%	56%	–	44%	44%
Vrlo dobri	100%	12%	38%	50%	–	50%	50%
Dobri	100%	–	–	–	–	100%	100%

Procenti su izraženi u odnosu na ukupan broj učenika iz ATŠ–a na tečaju

Pregled 5 – Procenti prolaznosti prema polu

Pol		Upisani			Nisu upisani		
Kategorija	%	Budžet	Samofinans.	Ukupno	Ispod crte	Eliminisani	Ukupno
Muški	100%	41%	18%	59%	9%	32%	41%
Ženski	100%	45%	23%	68%	2%	30%	32%

Procenti su izraženi posebno u odnosu na ukupan broj muškaraca, a posebno na broj devojaka

grafičkim radovima, koji deci praktično onemogućuju ozbiljno pripremanje za studije. Bilo bi korisno kada bi se poslednja godina, ili bar poslednji semestar oslobodili od suvišnih obaveza, koje bi trebalo usmeriti na jednu godinu ranije. U svakom slučaju, dok do toga ne dodje (ako ikada i dodje), baksuzni ATŠ–ejci će biti hendikepirani u odnosu na svoje kolege gimnazijalce, a što se jasno odslikava kroz njihove konkretne rezultate na prijemnom ispitu. Izgleda, medjutim, da ovaj fenomen uopšte mnogo ne uznemirava ATŠ, koja mirno nastavlja sa svojom dosadašnjom prak–som, ne osvrćući se na probleme koji iz toga nastaju i ne razmišljajući o daljoj sudbini svojih sadašnjih djaka.

Pitamo se šta je uzrok toj masovnoj nezainteresovanosti za rad i nastavu na kursu. Da li je to možda poslednji odjek onog krasnog vremena nerada i štrajkova, kada škole na radost svih krebila i infantila nisu radile, a oni se smucali kojekuda, da bi oni najbolji, onako zaludni, zalutali kod nas na pripreme pa tu i ostali? To je veoma moguće, pošto su mi mnogi u trenucima iskrenosti poveravali svoje nepoverenje u svet koji ih okružuje, a u kome su sve prave vrednosti anulirane. Promena po–litičkog sistema, koja nije bila praćena nikakvim vidnim poboljšanjima njihovog statusa, pogodovala je jednom vidu radne letargije, praćene parolom: "Igraj, pevaj, veseli se i na život poseri se!". Dabome, ako je njihov ulazak u demo–kratiju protumačen slobodom, pa i obavezom redovnih noćnih izlazaka, provoda i terevenki (a o tzv. rodjen–danima i da ne govorimo), nije ni čudo što su predavanja i filmovi na našem tečaju relativno mlako prihvatani i shvatani više kao prijatan termin name–njen dremežu i pripremi za sledeći noćni provod. Osnovno popodnevno pitanje nije bilo: "Čika Miko, šta ćemo slušati i gledati danas?", već "Čika Miko, kada idemo kući?". Na logičan odgovor: "Maaaarš napolje odmah, sunce vam kalajisano!", sledila bi vesela reakcija: "Ama nećemo mi još da idemo, prvo da se malo izduvamo i popijemo kaficu...". Ako mi ne verujete, molim da pogledate sledeću sliku, koja nije nikakva montaža. već tužna zbilja.

Da, da, ovo nije bila neka vredna generacija, ali ono što me najviše boli to nije što su neke lenčuge položile (a bilo ih je dosta), već što je nekoliko zaista vrednih i kvalitetnih momaka i devojaka na pravdi Boga popadalo, djavo će ga znati zašto! Da li su se uplašili i blokirali od zorta, da li prosto nije bio njihov dan, da li su bili bolesni, zaista ne znam, ali znam da sam ih teško odbolovao. Moguće je da nam skoro svi polože a samo nekolicina popada i to je dovoljno da ne možemo da se radujemo uspehu onih prvih. Mi uvek ostajemo sa "gubitnicima" i tugu–jemo sa njima i njihovim roditeljima. To je najžalosniji period tokom celog kursa i to će nas pratiti sve dok se ovim poslom budemo bavili...

Naknadno čujem da se većina popa–dalih bez problema upisala na Gra–djevinski fakultet u Beogradu, ali da će mnogi od njih pokušati iduće godine još jednom da se uvuče na arhitekturu. Po sebi se razume da su mi ta hrabra deca dobrodošla i ove godine na III tromesečje, razume se, bez ikakve na–doknade i neka im je sa srećom!

Marko Momirov i slabo vidljiva Biljana Angelovska (položili) pletu po klaviru umesto da crtaju..

Umorna Duca skuplja snagu za vreme filma za novi provod, a Slave Bogojevski joj pripomaže.

SUZBIJANJE BESPRAVNE STAMBENE IZGRADNJE U BEOGRADU

Branko Bojović, dipl.ing.arh.

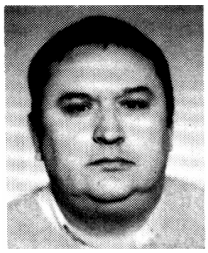

Ovaj tekst našeg uglednog arhitekte i urbaniste G. Branka Bojovića napisan je 1996 kao prilog za Seminar o bespravnoj gradnji u organizaciji Društva urbanista Srbije. Medjutim, organizator je izrazio bojazan da će izveštaj svojom oštrinom i otvorenošću povrediti aktuelnog ministra, pa se nekako desilo da je tekst misteriozno nestao i nije uvršćen u seminarske materijale. Autor je iste godine pokušao da tekst objavi u časopisu "Sociologija", ali je i od toga odustao nakon natezanja sa izvesnom gospodjom koja je pokušala da mu "objasni" neke stvari. Imajući u vidu da se, po G. Bojoviću, za ovo vreme stvari nisu radikalno poboljšale, tekst je još uvek aktuelan i mi ga objavljujemo u izvornom vidu, očekujući reakcije i mišljenja drugih eksperata u ovoj oblasti. (M.Č.)

1. Uvod

U tekstu zadate veličine, najveći problem rasta i razvoja Beograda i drugih gradova Srbije – bespravna izgradnja – može biti samo dotaknut, odnosno mogu biti iznete samo neke osnovne ideje o problemu.

2. Ka definiciji

Bespravna izgradnja u gradovima je neusmerena i nekonstrolisana urbanizacija. Mislim da nije tačno mišljenje koje se često čuje unutar krugova urbanističke birokratije po gradskim zavodima da je to problem koji se gradova ne tiče jer se odigrava na poljoprivrednom zemljištu. Oni koji su krenuli ka Beogradu, zidaju u Krnjači i Kaludjerici, jer je to njihov način dolaska u Beograd. Najčešće jedino mogući način.

3. Zašto borba protiv bespravnog gradjenja?

Gradovi su najveće čovekovo delo i najveća čovekova utopija, oni su najveća tekovina civilizacije i kulture naroda ili grupa naroda – regionalnih kulturnih entiteta.

Gradovi imaju razvoj tj. strukturu i formu koja odgovara kulturnim obrascima i ekonomskoj snazi gradskog društva.

Bespravna gradnja u nas ima veoma veliki broj pojavnih oblika – njom su napadnuti javni prostori grada kao što su trgovi, parkovi i druge javne površine, centralne zone gradova kao što su stambeni delovi naselja gde se bespravnom izgradnjom napada sve – od lodja i balkona koji se zatvaraju i pregradjuju, do tavana, potkrovlja, nekontrolisane prepravke i zauzeća zajedničkih prostorija, stepeništa i podesta, garaža, podruma; poslovni delovi gradova u kojima se iz poslovnih i drugih razloga zauzimaju trotoari, dvorišta i svi drugi prostori koji se mogu privesti namenama od interesa za poslovnu aktivnost tu boravećih firmi. Ipak, najteži po grad oblik bespravnog gradjenja je gradjenje po gradskim periferijama jer je to gradjenje masovno, zauzima ogromne teritorije gradskog i prigradskog zemljišta i nameće gradu velike razvojne probleme.

Ovaj oblik bespravne izgradnje menja strukturu i formu gradova, njihov razvoj u prostoru i vremenu, njihovu organizaciju, parametre njihovog funkcionisanja i naročito, troškove izgradnje i funkcionisanja jer se, u slučaju naših gradova pa i Beograda, radi o srazmerno velikim teritorijama male gustine izgradjenosti odnosno niskog režima

korišćenja. Pri tom, narušeni su dostignuti nivoi civilizacijskog i kulturnog razvoja, jer se radi o spontanim, podstandardnim obra–scima izgradnje kako gradskog prostora tako i objekata, najčešće.

U racionalno organizovanim društvima gra–dovi i društva planiraju jer to znači izbor budućnosti. U nas, planiranje postoji kao neizbežan birokratski ritual a budućnost će se desiti sama od sebe. Deo budućnosti koja se dešava i nameće gradovima i njihovim stanovnicima – jeste budućnost koju nameće i bespravna gradnja.

4. Proces bespravnog gradje–nja

U procesu nastajanja bespravne izgradnje bitna su sledeća tri momenta:

- potreba za gradnjom,
- pribavljanje zemljišta,
- samo gradjenje.

Nema nikakve sumnje da se bespravnim gradjenjem zadovoljava jedna potreba gradskog stanovništva koja je nezadovo–ljena. Masovnost bespravnog gradjenja već obavljenog i tekućeg, pokazuje stvarnu meru nezadovoljenosti te potrebe odnosno meru nesavršenosti društvenog mehanizma ili mehanizama koji su tu potrebu trebalo da zadovolje.

Mogućnost pribavljanja zemljišta je od klju–čnog značaja za bespravnu izgradnju – ona postaje moguća tek onda kada po–tencijalni investitor na neki način dodje do zemljišta. Politika zemljišta je, dakle, bitno sredstvo koje omogućava ili ne omogućava bespravno gradjenje. Ova opšta konstata–cija apstrahuje činjenicu da neki graditelji već imaju zemljište bilo kao aktuelni vlasnici bilo kao bivši vlasnici a danas korisnici nacionalizovanog zemljišta. Oni su srazmer–no mala grupa, manjina onih koji grade bespravno jer je proces o kome govorim pretežno vezan za potrebe, pa shodno tome i za ponašanje imigranata.

Konačno, samo gradjenje je završavanje celog procesa, njegova materijalizacija. Ono se odvija, danas, praktično bez ikakvih smetnji jer su organi represije verna slika države – potpuno su neefikasni. Pa čak i da su efikasni – kada se desi sve što gradnji prethodi – promet zemljišta i dr., verovanje da nekoliko inspektora mogu da zaustave društveni proces, a ovde je o tome reč, spada u čistu naivu. Politika i uprava kao primitivna umetnost.

A/ Potrebe za stambenim prostorom

U svakom gradu potreba za stambenim prostorom, pre svega, veoma je struk–turirana – gradjanima su potrebni stanovi od minimalnog do maksimalnog stan–darda. Sve vrste potreba treba da su zadovoljene uz odgovarajuću disciplinu i pod ekonomskim uslovima koje nosioci potreba mogu da podnesu.

Izuzimajući partijsku, državnu i vojnu vrhušku koja je bila privilegovana u svemu pa i u zadovoljavanju stambenih potreba, u nas je masovnom stambenom izgradnjom, dugo godina, pokrivan samo srednji segment stambene tražnje koji je obuhvatio stanove uglavnom istog standarda za sve, jer smo svi bili podjednako voljeni. Stanovi su bili, u proseku, veliki izmedju 50 i 60 m2, a stvarno bili su veliki od 30 do 100 m2, pa je u jednom trenutku površina stanova bila čak ograničena na 99 m2.

Svi ostali segmenti stambene tražnje bili su ignorisani. Bar 30 poslednjih godina tj. od takozvane privredne reforme iz 1965 godi–ne, govorilo se o tržišnom razvoju i tržišnoj privredi a na tom "tržištu" bio je jedan oblik stanovanja – stanovanje u novim naseljima na periferiji grada, u zgradama za kolek–tivno stanovanje. Ovakvo opredeljenje ob–jektivno znači sužavanje tipologije stanova koji se nude, uz uspostavljanje monopola gradjevinske operative što je bilo podržano tada postojećim fondovima.

Vreme i ozbiljna istraživanja pokazaće kakav je udeo u takvoj politici imala:

- ideologija, kakav
- praktična politika, a kakav
- gradjevinska operativa, odnosno gradjevinski lobi.

Istina, nešto od toga je istraženo ali istraživanje celine procesa i njegovog ispoljavanja tek treba da se desi.

Jer sve se zna – gradjanin je sužavanjem mogućnosti da gradi individualno morao da plaća 2500 DEM za m2 stana, iako je mogao graditi jeftinije; nejavna struktura cene stana omogućavala je prelivanje para u autoputeve, sportske centre i dr. Bilo je lepo dok je moglo.

Posledica ovakvog opredeljenja nije samo sužavanje izbora, već i praktično sužavanje mogućnosti za zadovoljavanje stambenih potreba, što je značilo ili odlaganje njihovog zadovoljenja ili pribegavanje drugim, nelegalnim sredstvima kao što je bespravna izgradnja, pored ostalog.

Nestankom državnih fondova koji su finansirali stambenu izgradnju, ostao je nepokriven i onaj srednji segment stambene tražnje koji je pokrivala masovna stambena izgradnja. Rešavanje stambenog pitanja postalo je lični problem gradjanina. I umesto da dodje do masovne ponude mogućnosti za individualno gradjenje objekata raznih vrsta i standarda, u Beogradu su otvorene 2–3 takozvane uredjene lokacije, odnosno na dva tri mesta na parcelama veličine 3.5 do 6 ari ponudjena je izgradnja stambenih zgrada spratnosti P+1 sa dva stana tj. ponudjene su dve tri varijante istog i to na način koji se u nas, individualno, ne gradi. Za svoje pare gradjanin hoće da bira sve što se birati može – lokaciju, vrstu gradnje, dinamiku izgradnje i drugo. A ako izbora nema, onda narod hoće gde on hoće, šta on hoće a ne tamo gde mu se i šta mu se nudi. Bespravna izgradnja koja je uvek postojala za nepokrivene segmente stambene tražnje sada je obuhvatila sve segmente stambene tražnje tj. omasovila se, u prisustvu vlasti.

B – Pribavljanje zemljišta

Postojeće dve tri lokacije, takozvane uredjene lokacije za individualnu stambenu izgradnju jako su zgodan alibi za sve gradske službe koje, eto, nude a gradjani neće. Pri tom, te službe uopšte ne zanima zašto gradjani neće legalno tamo gde im se nudi a hoće bespravno u velikoj disperziji oko grada. U gradu, to pitanje ne postavlja niko, takodje.

A stvar je srazmerno jednostavna. Fondovima koji su trošili tudje pare bilo je skoro svejedno gde će da grade, jer su svi troškovi prevaljivani na cenu stana. Pojedinačnom gradjaninu mora se ponuditi ono što njemu odgovara – što mu treba, gde mu treba i kako mu treba. Na temelju nesaglasnosti tražnje i ponude bespravna izgradnja nastavlja da cveta.

Ne zbog smišljene urbanističke politike, nego zbog iscrpljivanja ideoloških i političkih modela na kojima je počivala bivša Jugoslavija, nastale su društvene promene koje ni politička ni urbanistička birokratija ne shvataju i neće da shvate.

Zemljište u gradovima ima dva osnovna statusa – ono je ili privatno ili nacionalizovano.

Nacionalizovano zemljište, po slovu zakona, ne može biti predmet prometa. Ali to jedno slovo zakona koje se primenjuje, nije sprečilo korisnike (čitaj: vlasnike, jer korišćenje nije ničim uslovljeno) nacionalizovanog zemljišta da njime trguju– izmišljeni su mnogi načini za promet toga zemljišta. Navodim samo neke:

- poljoprivredno–industrijski kombinat isparceliše "tablu" zemljišta dobijenog nacionalizacijom na parcele od 4–6 ari i to u maniru predratnih par–

celacionih planova, dakle primereno individualnoj stambenoj izgradnji i, uz naplatu, ustupi ih zainteresovanim gradjanima na korišćenje na 99 godina, ustupi ih kao poljoprivredno zemljište. Sve je po zakonu – pravobranilaštva ne primete o čemu je reč, urbaniste ne pitaju jer se radi o poljoprivrednom zemljištu itd. A kada se bespravno sagrade kuće i kada se sve to pojavi kao urbanistički problem, onda zemljište deli sudbinu zgrade i sledi legalizacija.

- Pošto u našem pravnom sistemu zemljište deli sudbinu kuće, vlasnik neke ruševine u centru grada, njenom prodajom dobije ogromne pare, očigledno ne za kuću nego za zemljište.
- Seljaci u prigradskoj zoni parcelišu i prodaju nacionalizovano zemljište godinama. Promet je pravno ništavan a koliko je faktički ništavan pokazuju velika bespravno gradjena naselja po obodu Beograda.
- Seljaci u prigradskoj zoni parcelišu i prodaju nenacionalizovano zemljište legalno, kao poljoprivredno zemljište iako svi znaju o čemu je reč jer ne može biti nikakve stvarne poljoprivrede na parcelama od 4–6 ari. Beograd ni u ovom ni u prerhodnom slučaju neće da se potrudi da bar obezbedi dovoljne uličnе profile da ta "poljoprivredna proizvodnja" može da funkcioniše; itd.

U svim ovim slučajevima:

– ogromna masa zemljišne rente se odliva iz gradova mesto u gradove, gradovi se dezinvestiraju,

- formiraju se podstandardna naselja sa ulicama male širine jer ulice niko neće da kupi, naselja se grade bez socijalne opreme, itd.
- stvoreni su i organizovani jaki interesi koji obezbedjuju sopstveni ekonomski interes na gradskom zemljištu ne vodeći računa o interesima grada; itd.

C. Gradjenje

Onaj ko bespravno gradi, prvenstveno rešava ono što njemu treba i što zavisi samo od njega a to je sam objekat koji gradi. Model da se sklapa ugovor sa Fondom ili Direkcijom, da se infrastruktura plaća unapred, odjednom ili u obrocima a da se ona stvarno dobije onda kada neko drugi to odluči, ne radi. Ne radi ni model uzimanja opremljenog zemljišta jer onaj ko to može da plati – on već stanuje, a onaj ko ne stanuje – zida prvo kuću do prve ploče pa tek onda misli o infrastrukturi. Pri ovome, ja svesno apstrahujem niz drugih činilaca kao što su:

– povoljnost ili nepovoljnost lokacije,
– mogućnost zidanja kuće na kredit a ne i komunalnog uredjenja – dok su postojali krediti,
– neprincipijelnost naplate troškova komunalnog uredjenja po kvadratnom metru izgradjenog prostora jer činjenica da jedna porodica stanuje u 150 m2 ne znači da ima potrošnju vode, struje i drugoga tri puta veću u odnosu na porodicu koja stanuje u 50 m2.
- itd.

U gradjenju kuća koje traje godinama pojavljuju se, u modifikovanom vidu, narodni običaji kao što su: moba, pozajmica, trampa i dr. – po vrednosti, po radnim danima, po uslugama ili uticaju i drugačije. Ljudi velikim radom i odricanjem, osim malog broja izuzetaka, stiču velike vrednosti. Najveći broj bespravnih graditelja otpada na ljude sa umanjenim ili nikakvim stambenim alternativama – to su poglavito ljudi radničkih zanimanja iako ima i onih koji su gradjenjem ulagali novac u nekretnine jer drugih mogućnosti nije bilo. Otuda je pogrešno verovanje da se tu radi uglavnom o prebogatim ljudima kojima treba uzeti najviše što se može, za grad, koji ih inače niti čuje niti vidi u oblasti njihovih potreba, ali ih zato vrlo dobro vidi u oblasti svojih potreba. Ne zavaravajmo se – legalizacija nije mišljenje urbanizacije već čist

fiskus. Ja pamtim tri akcije legalizacije i sve su bile u svrhu punjenja budžeta. Do mišljenja urbanizacije još nismo dorasli.

5 – Ka mogućim rešenjima

Ako Beograd želi da ima izabranu budućnost, a ne budućnost koja će mu se desiti (izuzimajući ono što mu je već nametnuto), on treba nešto da poradi na toj budućnosti. Crtanje planova očito nije rešenje nego stranputica koja odgovara nedorasloj politici i dorasloj urbanističkoj birokratiji koja je naučila da ne talasa. Treba praviti i smišljati ozbiljnu politiku kvalitativne urbanizacije koja se može definisati na mnogo načina. Ja iznosim samo neke ideje o mogućim elementima tih politika u odnosu na tretirani problem. Vrednovanje i operacionalizacija ovih problema je za ozbiljan istraživački i stručni rad, za političko mišljenje i ocenjivanje i dr. Ideje se navode uz najkraće moguće komentare.

A/ Zemljište

1/ Nacionalizovano zemljište je imovina. Država je uzela zemljište od ranijih vlasnika sa idejom da zemljišnu rentu usmeri u razvoj gradova kako je izjavila Lidija Šentjurc u svom ekspozeu pred Saveznom skupštinom u decembru 1958 godine. Vreme je pokazalo da se renta, umesto u razvoj gradova, dodelom zemljišta ustvari ustupa potencijalnim i stvarnim investitorima čime se gradovi dezinvestiraju jer zemljište, kao društveno dobro, nije imalo cenu. Nacionalizovano kao vrednost, zemljište se dodeljuje kao nevrednost, iako u praksi, zemljište ima svojstvo kapitala. Osim toga, država evidentno nije u stanju da zaštiti ono što je nacionalizovala jer se ta imovina uzurpira i razvlači na napred iznete načine. I na mnoge druge načine. Zar nije onda časno a pre svega pametno, da država ozbiljno razmisli o tome šta joj je činiti. Ima mnogo mogućnosti:

- moguće je denacionalizovati gradsko gradjevinsko zemljište jer se po osnovu poreza na vlasništvo možda može uzeti više nego kroz doprinos za koišćenje zemljišta – to bi trebalo da pokaže jedna savesno uradjena studija. Takvu odluku trebalo bi da prati normalan sistem poreza na imovinu:
  - porez za zemljište, prema veličini i svojstvima zemljišta, a ne kao danas doprinos prema kvadratnim metrima izgradjenog prostora, praktično nezavisno od veličine i kvaliteta zemljišta,
  - porez za zgrade, kućarina, prema vrednosti zgrade,
  - i dr.
- moguće je nevršiti denacionalizaciju zemljišta ali se onda gazdovanje mora poveriti jednom a ne stotinama subjekata koji se ne mogu i ne žele kontrolisati. Kao dokaz teze da se manipulacije sa gradskim gradjevinskim zemljištem ne žele kontrolisati, navodim dokument grupe ministarstava vlade republike Srbije pod naslovom "Siva ekonomija i mere za njeno suzbijanje" koji je objavljen u Politici od 12 marta 1995 godine, gde se pod e) oblast gradjevinarstva, stambeno–komunalne delatnosti i promet nepokretnosti, navodi, pod 1. Bespravna izgradnja a pod 4. Špekulacije kod prometa nepokretnosti. Gradsko gradjevinsko zemljište se ne spominje nigde, a stvarno, ako je bespravno gradjenje kojim gradjani rešavaju svoje egzistencijalne probleme siva ekonomija, onda je prodaja nacionalizovanog zemljišta bar crna ekonomija ili krivično delo. Nalazim da dokument pokazuje odsustvo želje da se ovi problemi rešavaju ili potpunu nekompetentnost ministarstava koja rade u sistemu koji ne poznaju dovoljno. Trećeg nema.

2/ Bitan element borbe protiv bespravne izgradnje je demotivacija interesa koji se u

tom procesu javljaju. Ni jedan politički, privredni ili drugi subjekt ne sme imati bilo kakve direktne ili indirektne koristi od manipulacija zemljišta, pre svega. Tako, na primer, porez na promet zemljišta treba da ide u državne a ne u opštinske budžete, poljoprivredno–industrijski kombinat novac od zemljišta koje je ustupio na 99 godina mora predati državi, investitor koji ima zemljište a nema sredstva za gradnju pa po osnovu lokacije dobije obično polovinu novosazidane zgrade, ne može biti vlasnik te polovine zgrade jer je nju stekao po osnovu povećane vrednosti zemljišta koje nije njegovo, itd. Rentni diferencijali zahvaćeni od strane države treba da se nadju na posebnim računima koji bi sakupljali novac za potrebe planiranja i izgradnje teritorija i naselja, a ne da idu u običnu budžetsku potrošnju kao anonimni novac.

Jedini koji treba da imaju koristi od prodaje zemljišta i to privatnog su raniji vlasnici zemljišta i grad. Za slučaj prometa zemljišta, ranijem vlasniku treba da pripadne cena poljoprivrednog zemljišta i polovina rente, druga polovina rente treba da pripadne gradu. Ovo je, razume se, samo osnovna ideja koju treba detaljnije razraditi.

3. Grad Beograd treba da vrši otkup zemljišta na pravcima teritorijalnog širenja grada. Sirovo zemljište se planira i oprema i potpuno ili delimično opremljeno ustupa investitorima po ekonomskoj ceni.

4. Beograd bi morao da učini stvarnu ponudu zemljišta na pravcima najintenzivnije gradnje. Po mom mišljenju treba otvoriti 40–50 lokacija za po 20, 50, 80 kuća sa mogućnošću širenja tih grupacija ali sve u dogovorenim režimima urbanističke discipline. Parcele treba da su od 3.5 do 30 ari, recimo.

5. Troškovi uredjenja zemljišta plaćaju se u stvarnom iznosu i to, kako troškovi pribavljanja zemljišta, tako i troškovi komunalnog uredjenja tj. ti troškovi se ne vezuju za izgradjeni prostor, jer sa njim uglavnom, nemaju veze.

Troškovi zemljišta naplaćuju se diferencirano, prema ekonomskoj moći investitora i stepenu ekskluzivnosti i veličini lokacije.

B/ Gradjenje

Kada se radi o gradjenju, i tu je potrebno otvoriti mnoge mogućnosti:

1/ Na otvorenih, recimo, oko 50 lokacija treba ponuditi veliku skalu mogućnosti za gradjenje – od minimalnog stana koji bi vremenom rastao po širini i visini do ekskluzivnih stambenih jedinica od 800–1200 m2.

2/ Na otvorenim lokacijama moguće su razne aktivnosti:

- celo naselje ili deo naselja može biti dat gradjevinskoj firmi da gradi i prodaje na tržištu,
- celo naselje ili deo naselja može biti izdat pojedinačnim investitorima da grade svoje domove prema unapred datim projektima,
- celo naselje ili deo naselja može biti izdat pojedinačnim investitorima da sami grade prema projektima po izboru, u granicama zadatih parametara,
- da bi se obezbedila urbanistička disciplina, parcele se mogu dati investitorima sa već izgradjenim temeljima,
- kod stanova minimalnog standarda obavezno je imati projekat koji kreće od stambenog minimuma i omogućava etapnu izgradnju objekta po širini i visini, do ispunjenja maksimalno planiranog programa,
- treba razdvojiti individualno gradjenje za individualno stanovanje (slobodnostojeće kuće) od neizbežnog kolektivnog gradjenja za individualno stanovanje (dvojne kuće, kuće u nizu, kuće u tepih– sistemu, i sl.),

- komunalno opremanje zemljišta može biti potpuno ili delimično – minimalna komunalna opremljenost podrazumeva ulicu, vodu, struju i telefon, fekalna kanalizacija sa septičkim jamama, ostale instalacije naknadno,
- itd.

C. Represija

Kada se obezbedi odgovarajuća ponuda za izgradnju, moraju stupiti u dejstvo mere represije koje će se primenjivati rigorozno i bez izuzetaka, prema svima koji direktno i indirektno omogućavaju, pripremaju i izvršavaju bespravnu izgradnju. Bilo bi potrebno uraditi sledeće:

- svaki vlasnik zemljišta u prigradskoj zoni zemljište prvo mora da ponudi na otkup gradu. Otkupna cena zemljišta podrazumeva i 50% uvećane vrednosti zemljišta po osnovu položajne rente pre svega,
- svaka parcelacija zemljišta mora dobiti saglasnost gradske urbanističke službe, nezavisno od Zakona o premeru i katastru i drugih zakona,
- prodaja i preprodaja nacionalizovanog zemljišta je krivično delo – veće kazne sleduju društveno–pravnim nego fizičkim licima,
- overa ugovora o prodaji nacionalizovanog zemljišta je krivično delo,
- davanje priključaka na instalacije kojima gazduju javna komunalna preduzeća kao što su vodovod i kanalizacija, elektrodistribucija i druga, treba da je krivično delo,
- itd.

D. Ostalo

1. Marketing zemljišta izvršava specijalizovana organizacija. Početna sredstva obezbedjuju se

- kapitalizacijom gradskog gradjevinskog zemljišta,
- zaduživanjem JKP koja imaju ogromna osnovna sredstva a nisu zadužena,
- formiranjem komunalne i hipotekarne banke.

Sve finansijske poslove obavlja komunalna banka.

2. Obezbedjuju se sredstva za kreditiranje stambene izgradnje podrazumevajući i troškove komunalnog uredjenja. Kreditira se stambena površina od, recimo, 25 m2 po članu porodice i standardna oprema stana. Veće površine i luksuznija oprema stana ne kreditiraju se. Kreditiraju se troškovi komunalnog uredjenja za parcele do 7 ari.

3. Ekonomska snaga domaćinstva je faktor koji opredeljuje način i obim podrške koju porodica ima kada se radi o kreditiranju stambene izgradnje.

4. Sve poreske i slične obaveze vlasnici kuće plaćaju prema stvarnom stanju i nameni objekta a ne prema odobrenom projektu.

5. Izmene propisa i politika, odnosno političko–privrednog sistema koje su potrebne, pokreće grad Beograd u saradnji sa Stalnom konferencijom gradova Jugoslavije i drugim gradovima; itd.

6. Umesto zaključka

Bespravna izgradnja je veoma složena društvena pojava, protiv koje borba nije jednostavna, jer ima veoma mnogo aspekata koji je proizvode i uslovljavaju.

Društveno ekonomski sistem kakav u nas postoji, zakonito proizvodi bespravnu izgradnju.

Mislim da bespravnu izgradnju u celini nedovoljno poznajemo da bismo se efikasno borili protiv nje. Najveći broj studija o

toj pojavi koje ja poznajem bavile su se posledicama a ne uzrocima pojave. Raz–matranje stvorenih društvenih uzroka pojave, neizbežno je vodilo u kritiku sistema koji je, koliko do juče, bio najbolji, najhumaniji i tome slično.

Masovna bespravna izgradnja kakvu poznaju naši gradovi je proces paraurbani–zacije ili tačnije: sa sociološke tačke gledišta to je urbanizacija, sa tačke gledišta izgradnje i uredjenja gradova to je meta–stazičan proces koji proizvodi, sa aspekta civilizacije, podstandardan prostor. Ta poja–va je objektivno devijantna i društveno nepoželjna ali i veoma složena pojava.

Borba protiv složenih društvenih problema podrazumeva veoma kompleksan instru–mentarij sredstava za borbu. Svaki pojed–nostavljeni pristup složenim pojavama vodi neuspehu i otežanju situacije. Ne može se jednim sredstvom ostvariti uspeh u borbi protiv bespravne izgradnje, ma koje to sredstvo bilo. Neuspeh je utoliko bliži ukoliko primenjeno sredstvo manje odgovara svrsi. Ovde mislim na legalizaciju, koja nije u službi ozdravljenja razvoja gradova, nego u funkciji prikupljanja sredstava.

Legalizacija, kako je započeta u Beogra–du, po mom shvatanju, nema šansi da uspe iako bi gradjanima koji su gradili bespravno legalizacija dobro došla. Evo zašto:

- umesto da zemljište dobiju bes–platno i uz naknadu komunalnog uredjenja oni su platili zemljište po tržišnoj ceni od 2000 DEM za ar pa na više i nisu krivi što grad nije umeo da uzme te pare, sami su platili legalne i ilegalne priključke i od JKP nekako te priključke dobili,
- verovati sada da ti gradjani koji su sve to platili iz sopstvenog džepa treba i hoće da sve plate ponovo – čista je utopija.

Utopija je i predlog čiju sam sasvim ovlašnu skicu dao, jer se vreme gubi a promene, logične i funkcionalne, i bar u komunalnoj sferi, ne čine se dovoljno brzim tempom. Čeka se da stvari prorade same od sebe, što se u doglednom vremenu sigurno neće desiti. Privredno–sistemska rešenja koja bi mogla da se naprave tako da proizvode drugačiji gradski prostor, nisu ni na vidiku, na žalost. Kotrljanje u prostor koji je sve dalje od evropske urbane civilizacije, sve je brže i sve nezaustavnije.

Negde na tom putu biće još legalizacija. Višedecenijsko rasipanje gradskog gradje–vinskog zemljišta i osiromašenje gradova po tom osnovu pokušava se nadoknaditi legalizacijom. Ja mislim – uzalud.

IZIŠAO JE BR. 48 ČASOPISA "ARHITEKTURA" Z. MANEVIĆAs

Sa zadovoljstvom konstatujemo da arhitektonsko glasilo Dr. Zorana Manevića "Arhitektura" i dalje izlazi redovno, na povećanom broju strana, sa sve atrak–tivnijim sadržajem i sve boljom tehnikom. Britke i dobro obradjene teme sa odlično odabranim sara–dnicima i sagovornicima. Čestitamo uz najlepše želje!

RADOVI DVA NAŠA BIVŠA DJAKA IZ "ZVEZDANE GENERACIJE" 1988/89

Arhitekti
Danko Nikola M. Popović
Milan P. Milovanović

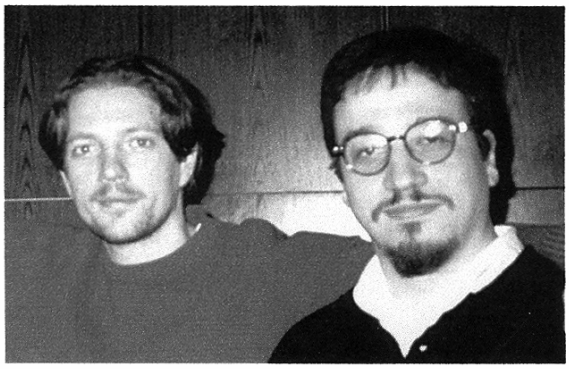

"Zvezdanom generacijom" nazivam VI. generaciju naših nekadašnjih učenika koji su davne 1988/89 školske godine SVI prošli na prijemnom ispitu sa neverovatnom prosečnom ocenom iz crtanja od 9.60! Medju ovom predivnom decom našla su se i dva vesela klipana, uvek orni za rad i spremni za po neku nepodopštinu. U toj godini naš kurs se održavao u prostorijama IAUS-a (Instituta za arhitekturu i urbanizam Srbije) i dobro se sećam kada sam ih jednog dana poslao da pronadju u okolini nešto lepo za crtanje, a oni odvale sa ulične ograde jedan baluster i ponosno ga donesu u hitrom trku. Beše to odlična tema, a baluster se i danas nalazi negde u IAUS-u kao suvenir na hajdučke poduhvate malih nevaljalaca. Odonda je prošlo već trinaest godina i, znatiželjni da saznamo šta su ova dva pobratima u životu učinili, obratili smo im se s molbom da nam pošalju jedan mali pregled svojih dosadašnjih realizacija. Sa zadovoljstvom smo konstatovali da se nisu rasturili već rade kao tandem, a ne manje nas je obradovalo što su se odazvali našoj molbi i poslali nam lepe i dragocene materijale koje sa zadovoljstvom objavljujemo, zajedno sa njihovim pratećim tekstom. Želimo im mnogo sreće u daljem radu.

Donosimo popis najvažnijih realizacija i projekata, uz napomenu da neki od njih, kako to često biva, nisu izvedeni prema originalnoj zamisli (izmene projekta na licu mesta od strane izvođača, samovolja investitora...). Raspon projektovane i ostvarene arhitekture je dosta širok – stambene zgrade, crkve i parohijski domovi, hoteli i moteli, poslovna sedišta firmi.

Dobar deo naših razmišljanja, pripada domenu sakralnih objekata.

Koncentrisanje arhitekata samo na jedan pravac razvoja umetnosti, savremeni tok ili istorijski stil osiromašenje je procesa mišljenja. Univerzalnost i celovitost iskaza, ali i stav da svaki zadatak ima nekoliko mogućih rešenja podjednako validnih, približava neka naša polazišta stavovima ljudi u prošlosti koji se nisu libili da budu istovremeni zagovornici savremenih tokova, ali i precizni tumači neimarskog jezika prohujalih vremena. Sećamo se pri tom i jedne pametne misli arhitekte Aleksandra Deroka, čoveka koji nije mnogo bio vezan sa konkretnom praksom, ali koji je itekako umeo da oseti suštinu arhitekture: "Kada se stvara objekat najvažnije je da on bude celovit. Detalji moraju biti podređeni opštoj celini, isti stav provučen kroz čitavo tkivo. I upravo je ta celovitost, jedinstvo izraza ono što odvaja dobru arhitekturu od loše."

Možda će se neko zapitati, otkuda retro duh u našim projektima za Srpsku pravoslavnu crkvu. Razlog je jasan – pravoslavna crkva je, danas, slabo osetljiva na promene i duh

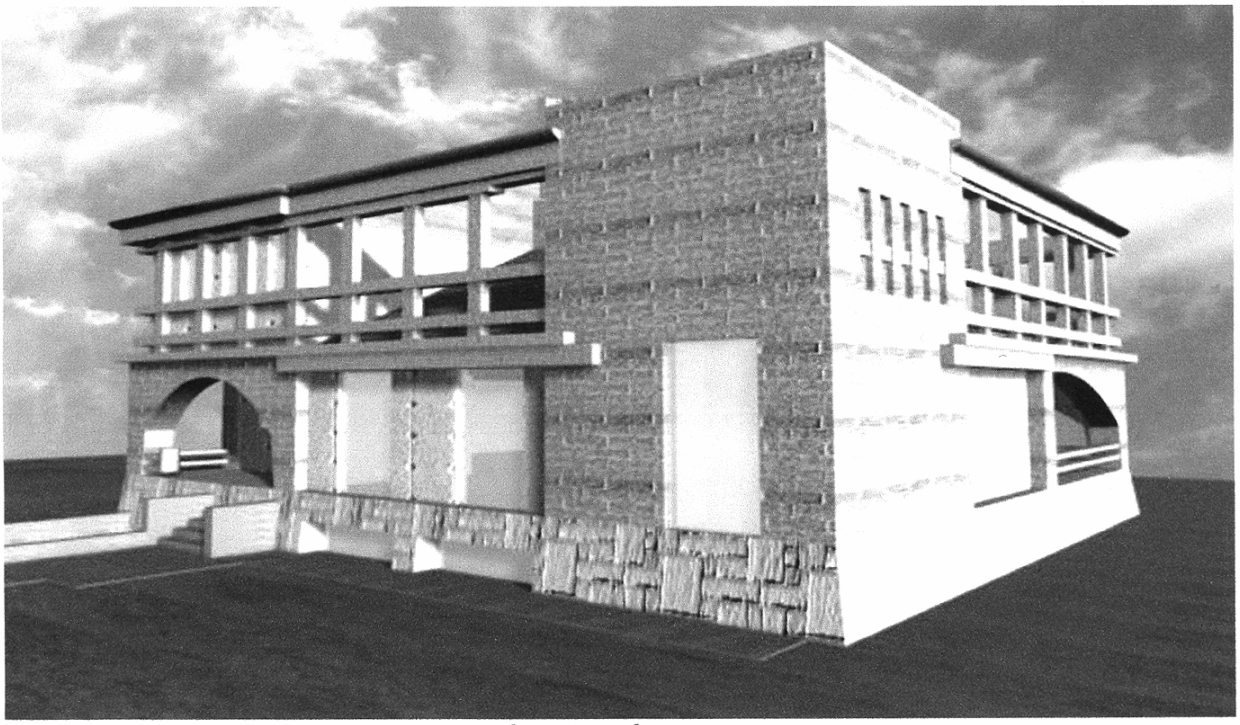

Projekat rekonstrukcije fasade kuće Djekić, Podgorica

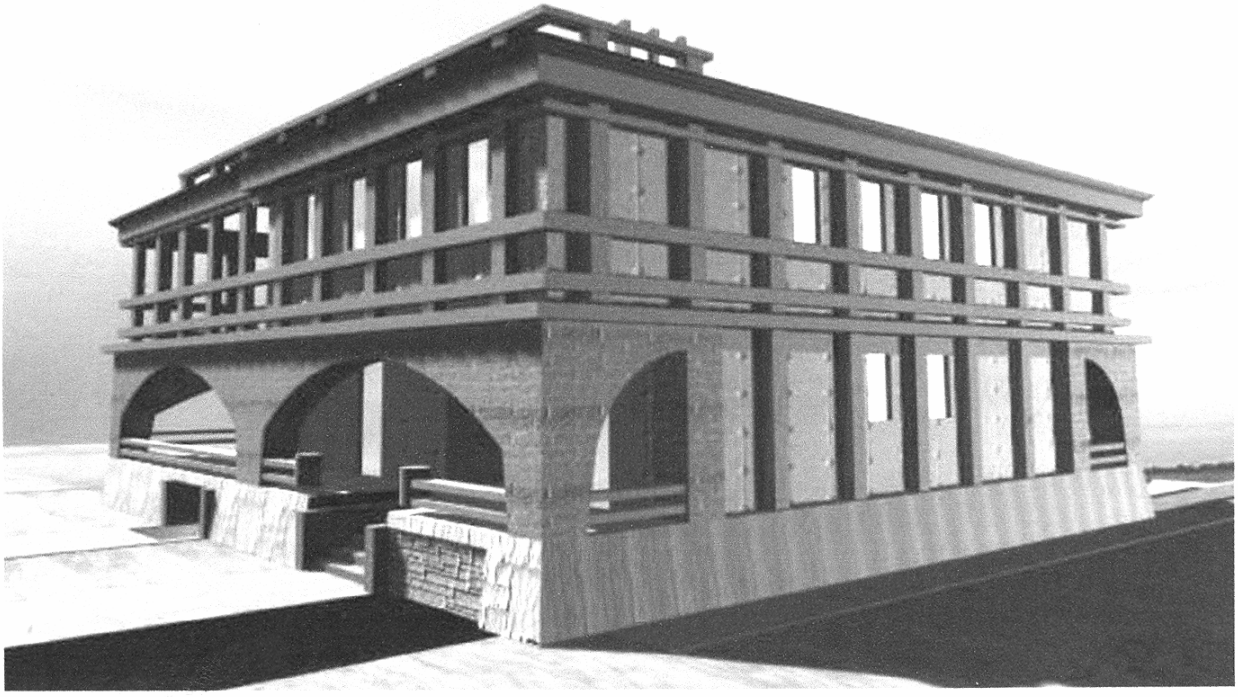

vremena. Ponuditi takvom investitoru dekonstrukciju, high–tech ili bilo šta što ne može da shvati i prihvati bilo bi sopstveno odsecanje grane na kojoj sedimo. Sa druge strane, poštenijim nam se čini rekompozicija elemenata prošlosti i spajanje istih u novu sintezu, nego sveprisutni pokušaji nasilne modernizacije – ogoljavanja, "brijanja" zidnih površina uz zadržavanje elemenata infrastrukture crkvene građevine (poput kubeta, na primer), ili apsurdna kombinacija arhitravnih ploča za brodove i zasvedenih elemenata za kupolu, kakvo je viđeno na jednom od konkursa, za jedan hram u Beogradu.
Mnogi ovakav pristup nazivaju "kopističkim". Šire studije potekle od dobronamernih istoričara umetnosti i arhitekture (kakvih je vrlo mali broj) mogle bi da dokažu da, u Beogradu, ne postoji nijedan primerak kopije neke srednjevekovne zadužbine. To i jeste važno saznanje, jer arhitekta je uvek kreator, nikada prepisivač. Ali, arhitekti starog kova, zaljubljenici u vokabular prošlosti umeli su da stvaraju nove vrednosti, potpuno poznavajući elemente i gramatiku stila (slučaj sa crkvom Svetog Marka koja ni osnovom, a posebno ne razmerom, i unutrašnjim konstruktivnim elementima, NE podseća na uzor koji joj je pripisivan–manastir Gračanicu). U neku ruku, to je i naš stav–znalački iskoristiti prošlost, progovoriti naučenim, oživeti vekove, a ne samo biti puki posmatrač i prevodilac–i on je vidljiv u dve crkve za koje podnosimo perspektive, ali, možda još više, vidljiv u sklopu i formama velike građevine tzv. misionarskog centra, ambiciozne zamisli za koju u trenutku nastajanja nije bilo sluha kod nadležnih crkvenih vlasti.

Konkursni rad–projekat hotela u Koštunićima, koji je ocenjen visokom nagradom, pokušaj je da se slede uslovi u kojima se naglašavalo decidirano kontekstualno poštovanje obližnjih objekata folklorističke provinijencije, od kojih nijedan, da problem bude zametniji, ne poseduje razmere objekta koji je zahtevan za razrešenje na konkursu.

Drugi projekti koje podnosimo pred javnost poseduju pak, duh sadašnjice. U njima je modulacija i inspiracija prošlošću tek naznačena, poput gigantskih stubaca na hotelu u Rajićevoj ili plitkih lukova predviđenih za rekonstrukciju trema ispred jedne porodične kuće u Podgorici, nadgrađenih brzim jednakomernim ritmom pilastara sprata izukrštanog horizontalama.

Hala u Podgorici bila je zamišljena sa izvijenom krovnom ravni koja je naknadno pretvorena u dvovodnu (usled nesposobnosti tehnologije izvođača), i sa bočnim slobodnim zidovima u ravnoj kamenoj oblozi. U istom duhu projektovana je upravna zgrada, za koju je naručilac, nezadovoljan njenim formama zatražio i dobio preradu u konvencionalniji svedeni klasicizam. Ovaj projekat doživeo je, međutim, prerade oblika i proporcija otvora van saglasnosti projektanata.

Nadamo se boljim vremenima, jer razvoja neimarstva nema bez materijalne potpore društva i vizije tog istog

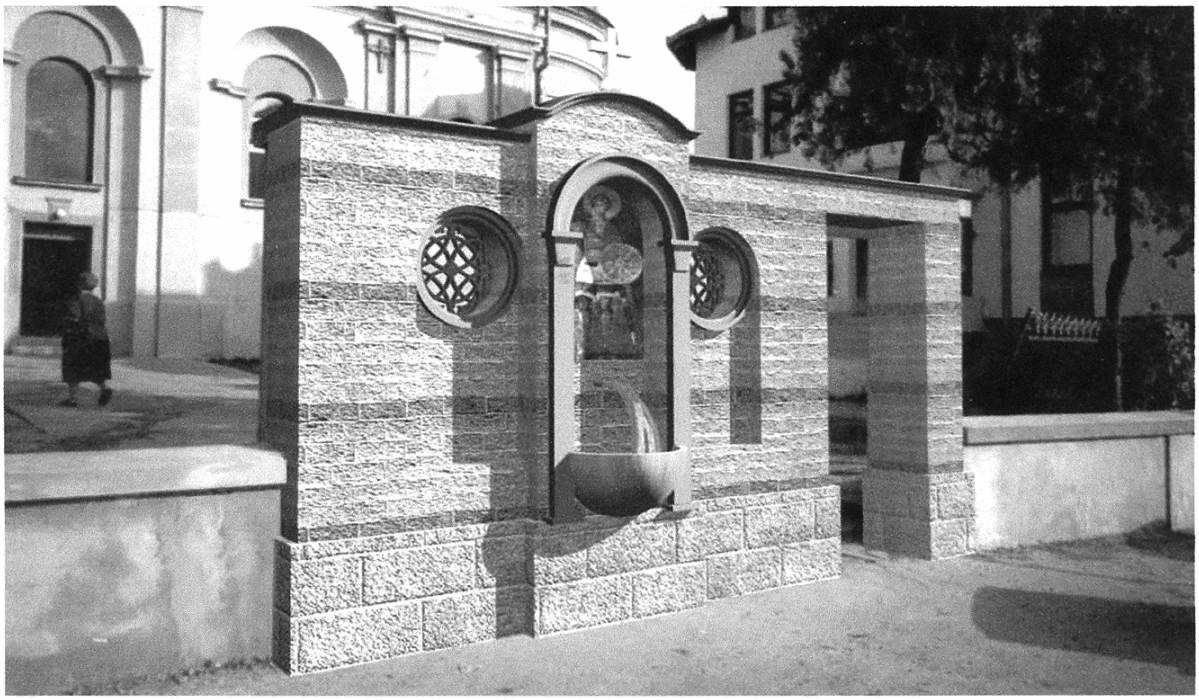

Izgled česme kod Bežanijske crkve, Beograd

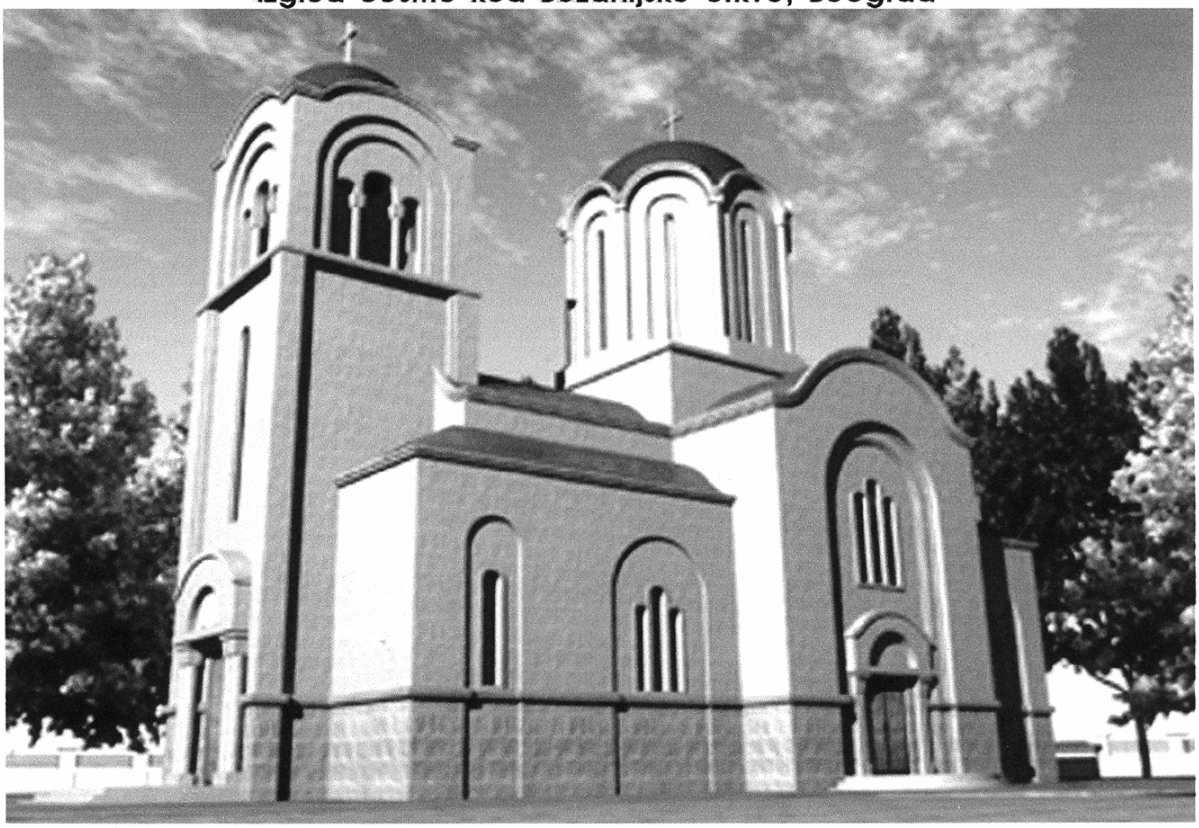

Perspektiva crkve na Banjici, Beograd

društva. Eksplozija tehničkih rešenja uz svest o čoveku kao višeslojnom, kompleksnom, čoveku sa dušom, odrediće, kao i uvek put civilizacije a sa njom i put građenja iznad građenja – koji je započeo milionima godina daleko – u pećinama i sojenicama naših davnih predaka.

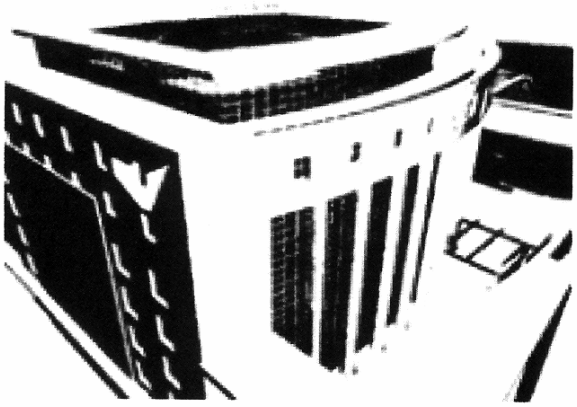

Projekat hotela u Rajićevoj ul., Beograd

Projekti i realizacije:

1995
Ambijentalno rešenje multimedijalnog studija "Astakos" za performans i umetničku prezentaciju "Iluminizam" P. Gavrovića. Realizovano;
1997.
Idejno rešenje nadziđivanja Više građevinsko – geodetske škole u Beogradu, ul. Hajduk Stankova, uz snimak postojećeg stanja. U saradnji sa mr. arh. S. Krunićem. Realizovano;
1997.
Idejni projekat Misionarskog centra pri pravoslavnoj crkvi Sv. Aleksandra Nevskog, Dorćol, Beograd. Inicijalni projekat započeli Petar Milovanović, dipl. inž. arh. i Milan Milovanović;
1998–99.
Idejni projekat enterijera streljane "Partizan" u Beogradu. Realizovano;
1999.
Apoteka, poslovni prostor i porodična zgrada prof. dr. M. Baošića, u Beogradu, ul. Branka Krsmanovića. Idejni, glavni i izvođački projekat. U saradnji sa mr. arh. S. Krunićem. Realizovano;
1999.
Crkva i parohijski dom Sv. Vasilija Ostroškog na Banjici (kod Trošarine), u Beogradu. Idejni i glavni projekat usvojen za realizaciju. U saradnji sa mr. arh. S. Krunićem;
2000–01.
Crkva Sv.Preobraženja Gospodnjeg na Vidikovcu, Beograd, ul. Partizanska, ugao P. Vujovića Čoče. Idejni, glavni i delovi izvođačkog projekta. U saradnji sa mr. arh. S. Krunićem. U toku je realizacija;
2000.
Idejna rešenja enterijera dve prodavnice "Vesta nuova" u Podgorici. Realizovano;
2000.
Idejno rešenje rekonstrukcije enterijera restorana za P. Đekića, Podgorica;
2000.
Usvojeno idejno rešenje za česmu pri porti hrama Sv. Đorđa na Bežaniji;
2000.
Poslovna zgrada firme "Vesta nuova" u Podgorici. Idejni, glavni i izvođački projekat. U toku je realizacija;
2000.
Usvojeno idejno rešenje kompleksa pravoslavnog Sabornog hrama u centru Bajine Bašte;
2000–01.
Hladnjača i distributivni centar za firmu "Vesta nuova" u Podgorici. Idejno rešenje. U saradnji sa građevinskom firmom "Konti", Grčka. U toku je realizacija objekta;
2001.
Idejni i izvođački projekat rekonstrukcije fasade i prerade unutrašnjosti stambenog objekta za P. Đekića, Podgorica;
2001.
Idejni projekat rekonstrukcije i nadgradnje parohijskog doma pri hramu Sv. Aleksandra Nevskog na Dorćolu, u Beogradu. Pravo izvođenja potvrdio je svojim blagoslovom Njegova Svetost Patrijarh srpski g. Pavle;

Projekat hotela u Koštunićima, Perspektiva i osnove prizemlja i I sprata

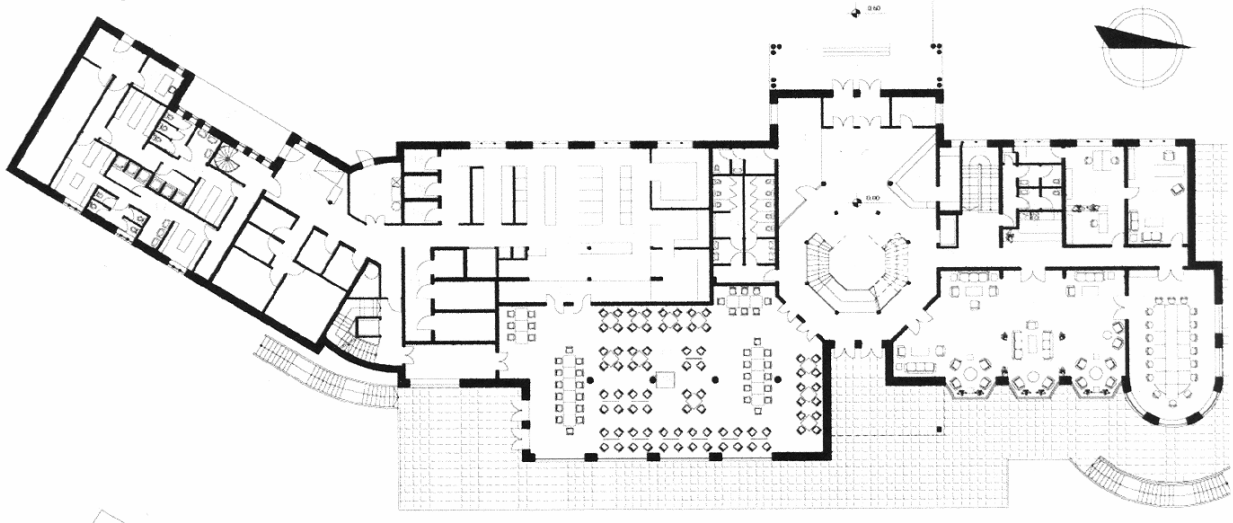

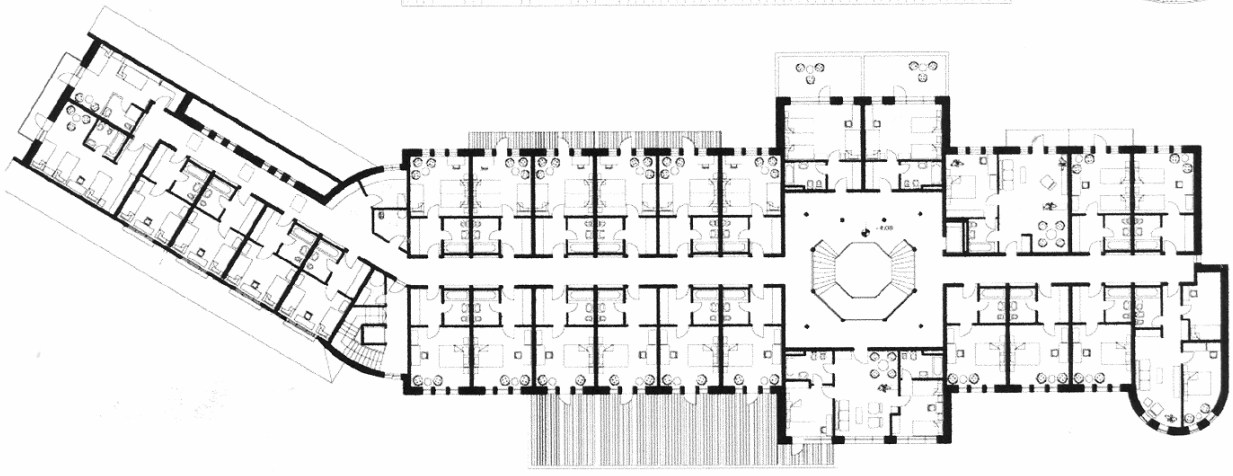

2001.
Enterijersko opremanje izložbenog štanda na 45. Međunarodnom sajmu tehnike i tehničkih dostignuća na Beogradskom sajmu, za preduzeće "Kroma Ltd" iz Beograda, dipl. ing. V. Slijepčevića;

Restoran za g.Djekića, Podgorica

Multimedijalni, grafički i teorijski projekti:

1997.
Likovno rešenje grafičkog identiteta Više Građevinsko–geodetske škole u Beogradu.
1994–98.
Vizuelne prezentacije tudjih projekata stadion za 40000 gledalaca, sportska hala na autoputu Beograd–Zagreb, privatna kuća na Zvezdari (autor D.Živković), konkursni projekat za spomenik Dragačevskom saboru u Guči (autori: J. Stamenković i M. Vajagić);
1992–97.
Preko trideset članaka i studija o istoriji razvoja nacionalne arhitekture novog doba, kao i nekoliko prikaza aktuelne arhitektonske prakse;
2000–1.
Dizajn grafičke i multimedijalne prezentacije preduzeća "Kroma Ltd", dipl. ing. V. Slijepčevića (katalozi, marketinški materijal, internet sajt);
2000.
Dizajn grafičke i multimedijalne prezentacije preduzeća "Beopumpe", B. Jovanovića.

Konkursi i izložbe

1990.
Učešće na međunarodnoj izložbi EASA u Švedskoj;
1995.
Javni konkurs za Pravoslavni hram na Čukarici, I nagrada van uslova konkursa. Sa autorskim timom;
1996.
Javni konkurs za rekonstrukciju ulice Modena u N.Sadu, otkup. Sa autorskim timom;
1996.
Učešće na Salonu arhitekture u N.Sadu;
1996.
Međunarodni konkurs "Urban Hausing", naselje za 1000 ljudi na Malom ratnom ostrvu, Beograd. Sa autorskim timom;
1999.
Javni konkurs za Reprezentativni hotel u Rajićevoj ul. u Beogradu. Sa autorrskim timom.
1999.
Javni konkurs za uređenje centralne zone N.Beograda. III nagrada. Pri birou Građevinskog preduzeća "Ratko Mitrović". Sa autorskim timom;
1999.
Pozivni konkurs za pravoslavni hram u Kaluđerici;
1999.
Pozivni konkurs za pravoslavni hram u Mirijevu, Beograd, drugi plasman;
1999.
Pozivni konkurs za rešenje hotela srpsko – grčkog prijateljstva "Milica i Panajota" u Koštunićima. III nagrada. Sa autorskim timom;
1999.
Pozivni konkurs za pravoslavni hram na Vidikovcu, Beograd. Prvu nagradu blagoslovio je pravom izvođenja Njegova Svetost Patrijarh srpski g. Pavle.

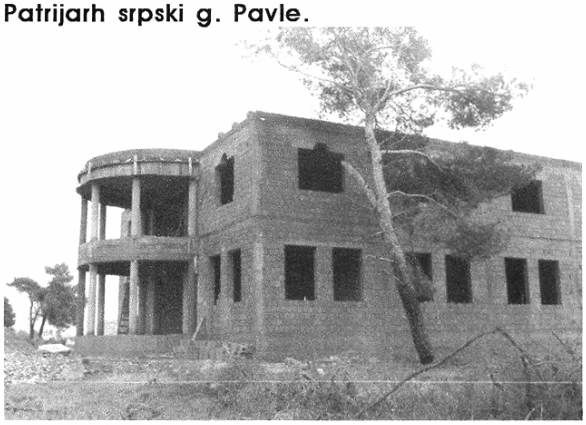

Hala u Podgorici

Projekat Parohijskog centra u kompleksu dorćolske crkve, Perspektiva i osnova

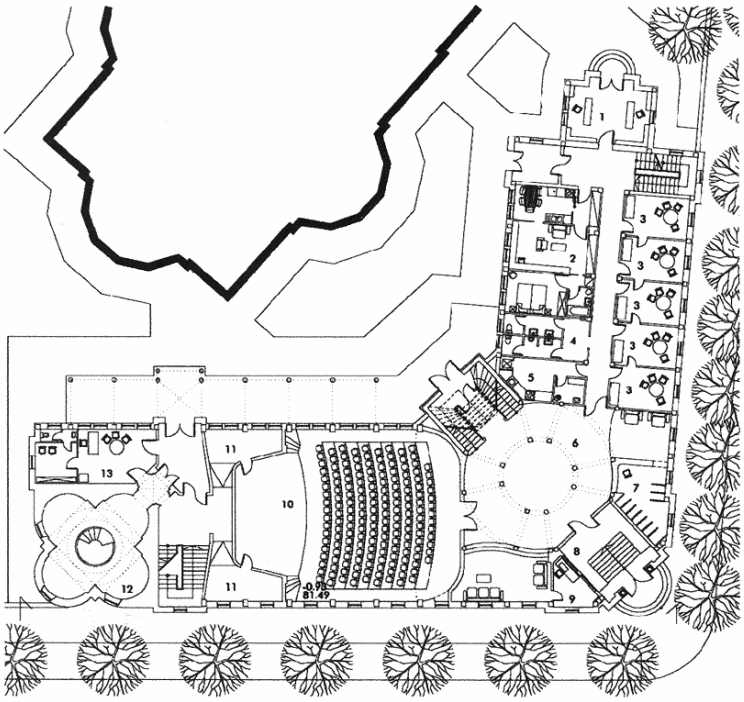

Легенда

1. Продавница свећа
2. Стан за послужитеља
3. Пријемне канцеларије
4. Тоалети
5. Чајна кухиња
6. Централни хол
7. Гардероба
8. Ветробран
9. Пријавница и централа
10. Сала са 175 места
11. Бочни прилази бини
12. Крстионица
13. Чекаоница

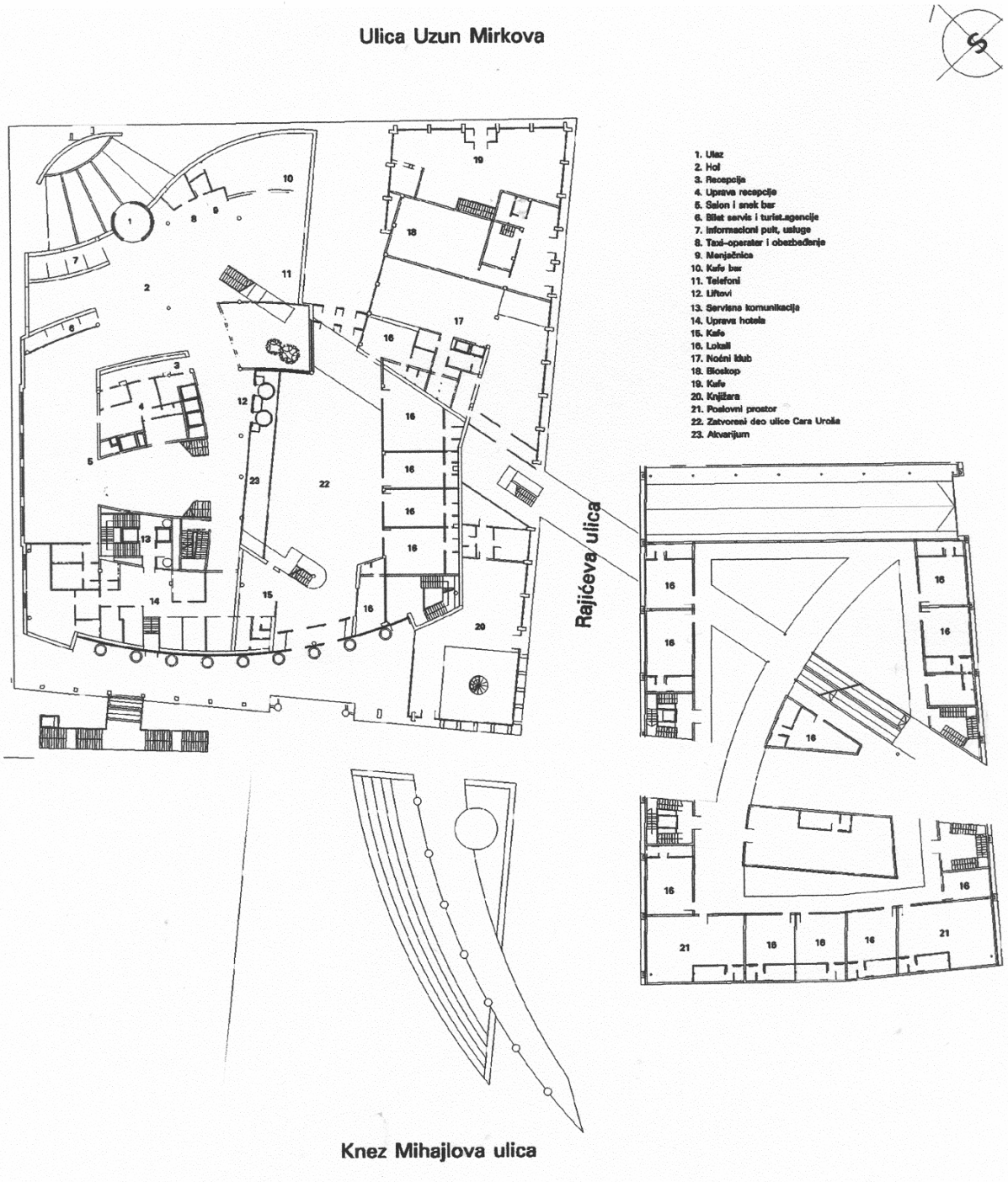

Projekat reprezentativnog hotela u Rajićevoj ulici u Beogradu
Osnova Prizemlja

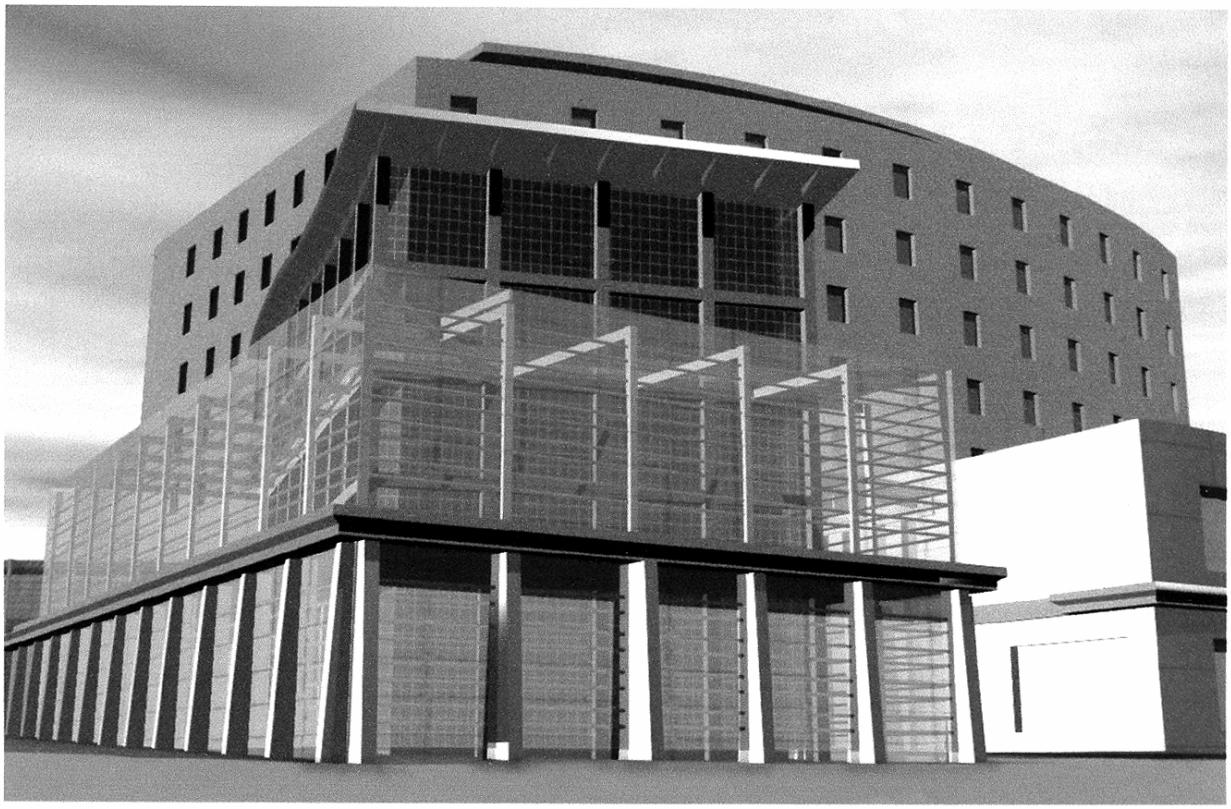

Izgled konkursnog rada za reprezentativan hotel u Rajićevoj ulici u Beogradu

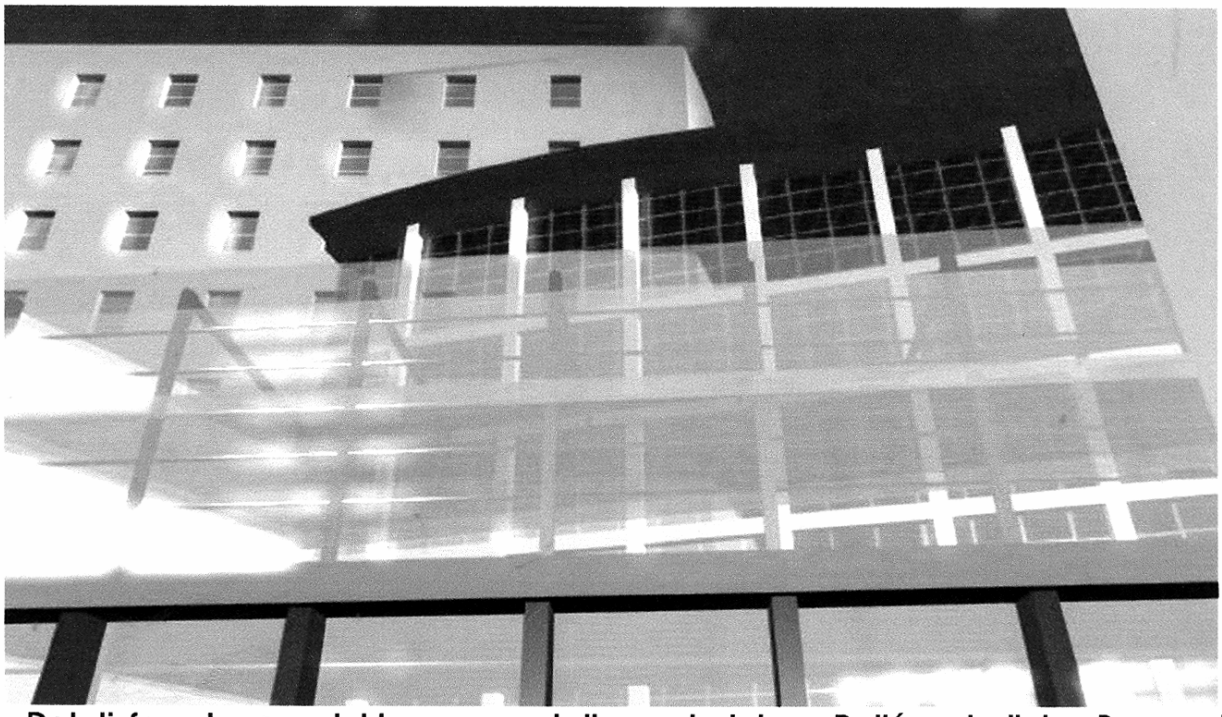

Detalj fasade u projektu reprezentativnog hotela u Rajićevoj ulici u Beogradu

Perspektiva i osnova crkve na Vidikovcu, Beograd

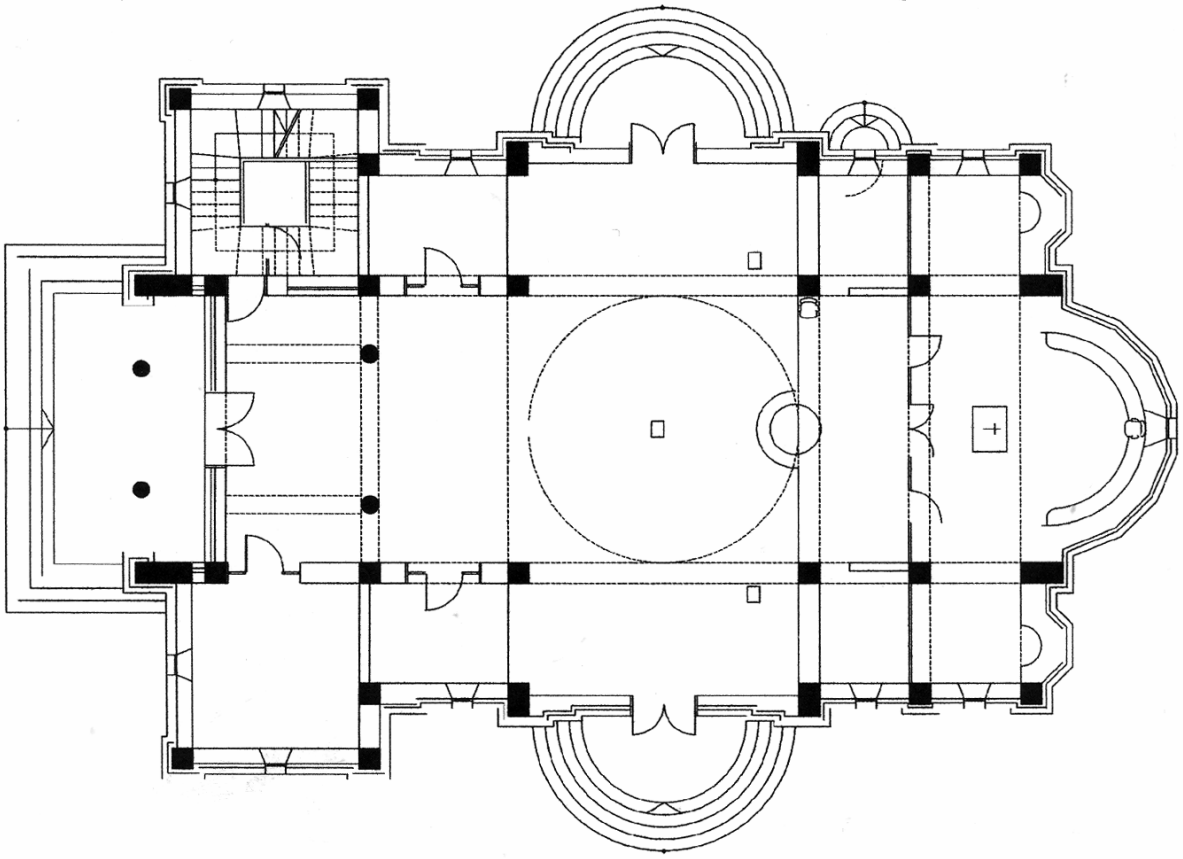

STAMBENA ZGRADA PORODICE DJORDJEVIĆ I RESTORAN "ALEKSANDAR" U ARANDJELOVCU

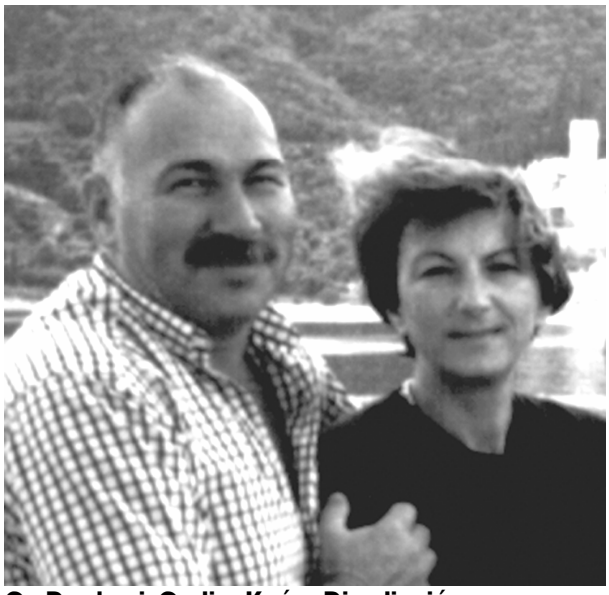

G. Danko i G–dja Kaća Djordjević

Beše to, ako se ne varam, u oktobru 1998 godine, kada mi stiže u posetu jedan beskrajno simpatičan bračni par i dovede ćerkicu Kseniju na pripreme za studije arhitekture. U razgovoru mi uz–gred ispričaše da se zovu Kaća i Danko Djordjević, da žive u Arandjelovcu i drže jedan ekskluzivni restoran, od čega se hlebom hrane i decu školuju. Ta informacija mi je nekako kliznula kroz uši, došlo je do bombardovanja 1999, Ksenija je primljena na Arhitektonski fakultet i tek, kada smo teta Nada i ja u julu 2001 navratili na dve nedelje u Arandjelovac da se izduvamo posle kursa, sreli smo se opet, ali ovog puta na njihovoj teritoriji. Ono što smo videli, iskreno nas je impresioniralo, pa smo odlučili da fenomen "Djordjević" prika–žemo i našim čitaocima.

Većina poslovnih ljudi započinje i vodi posao (makoji bio) prvenstveno zbog novca i dosta retko uživa u poslu. Medjutim, Djordjevići su krenuli od sa–svim druge polazne tačke sa daleko širim vidicima i ciljevima. Oni žive u prijatnom i živopisnom gradiću, ali gra–diću koji je još uvek palanka, sa palanačkim mentalitetom i smirenim životnim ritmovima. A Djordjevići su želeli da žive kao gradjani sveta i to ugledni gradjani u jednom elitnom okruženju. Pa sada, kad već ne mogu svoje vrhunske standarde da uvedu u šire okružje, oni su odlučili da to urade sa svojim najužim okruženjem, svojim domom i okućnicom, da na tom minimalnom prostoru stvore neku vrstu rajske bašte, svoj privatni "Eden" koji će predstavljati barijeru izmedju njih i grubog života koji ih okružuje...

Medjutim, privatni raj je skupa stvar, a Djordjevići nisu neki mafijaši već časni i radni ljudi, koji sve što stiču, stiču radom i znojem. Raj treba sagraditi, a zatim i održavati. I tako su oni odlučili da na svom imanju (koje srećom izlazi na glavnu ulicu) malo po malo izgrade i organizuju jedan ekskluzivni restoran kakvog nema u ovom delu Srbije. Radili su polako i u fazama, u skladu sa prilivom uvek nedovoljnih sredstava, i paralelno zaokruglili kompleks sa resto–ranom, poslastičarnicom i stambenom zgradom. Već desetak godina, ovaj restoran je jedan od alem–kamenova srpskog ugostiteljstva, a u njegove posetioce ubrajaju se i predsednik Koštunica, članovi kraljevske porodice, visoka sveštena lica i mnogi drugi. Djordjevići nikada nisu krili svoju monarhističku orijentaciju, pa je objekat pun vrednih unikata i fotografija vezanih

za kuću Karadjordjevića, a posetioci rado dolaze, jer je neosporno veliko zadovoljstvo gnjezditi se pod tremom, uz popodnevni espresso u pletenoj fotelji, koju je prethodno zagrejao neko iz kraljevske familije. Mali i varljiv, ali prijatan trenutak samopoštovanja u zemlji u kojoj su godinama sve vrednosti bile srozavane...

Dobijeni rezultat je dopadljiv. Kompleks ne predstavlja arhitektonsku realizaciju "iz jednog udarca", već demonstrira specifičnu vremensku dimenziju jednog kontinualnog planerskog poduhvata koji sadrži gradjevinsku, enterijersku, hortikulturnu i likovnu komponentu. Činjenica da vlasnici stanuju u samom kompleksu doprinosi utisku da su srasli sa restoranom i da su posetiocima više prijatelji nego "pružaoci usluga". Samim ulaskom u kompleks, posetilac se već oseća kao VIP (Veoma značajna osoba), pa makar samo konsumirao kafu i kiselu vodu. Tom ugodnom doživljaju doprinosi i more sitnih detalja, voda i zelenilo, naizgled nonšalantno razbacane pletene fotelje po lepo uredjenom vrtu, tako da gde god sednete, osećate se kao da ste jedini i jedinstveni. Priznajem da mi se dopalo da sam sebi za momenat izgledam značajnije nego što jesam. Ovo nije mesto gde bi razdrljeni džiber navratio da s noge rokne "Beton" (pivčugu sa vinjakom). Kada ovde dolazi, čovek oseća potrebu da se prazničkí obuče i za trenutak lepo ponaša.

Djordjevići žive u srcu Šumadije pa se u svojoj arhitekturi ne poigravaju ni sa istoricizmom ni sa modernom. Arhitektura kompleksa je blago neovernakularna, u najboljem maniru legendarnog Prof. Bože Petrovića, jer su na jedan diskretan

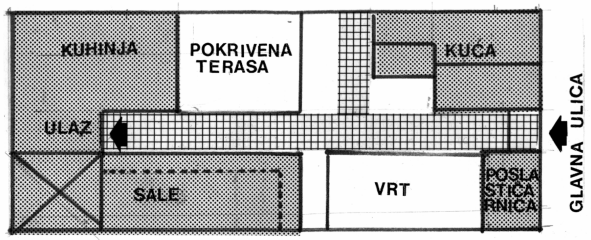

način prisutni mnogi elementi narodnog graditeljstva, ali dignuti na najviši nivo, funkcionalni, bez kiča, populističkog podilaženja bogatim gejacima i snobovskog paradiranja. Djordjevići rado traže mišljenja i savete o svom "Edenu", ali su konačne odluke uvek njihove, što kompleksu daje ubedljiv pečat originalnog i samoniklog narodnog stvaralaštva, karakterističnog po total designu do najsitnijih detalja. Kada se oseti da je ceo ovaj prostor formiran ne toliko radi biznisa, koliko iz ličnog zadovoljstva i nekog izvornog kreativnog nagona, nije čudno što je postao omiljeno mesto arandjelovačke intelektualne elite i uglednijih banjskih posetilaca, medju koje teta Nada i ja, krajnje bezobrazno ubrajamo i sebe.

Ulaz u kompleks Djordjevića iz glavne ulice

Pogled od restorana ka stambenom objektu

Pogled od ulaza ka restoranu

Pogled od poslastičarnice ka restoranu

Enterijer Sale 1

Enterijer Sale 2

ALEKSANDAR JERMOLENKO IZLOŽBA AKVARELA – SAVE THE PLANET

Od 20 novembra do 1 decembra 2001
Galerija SINGIDUNUM, Beograd

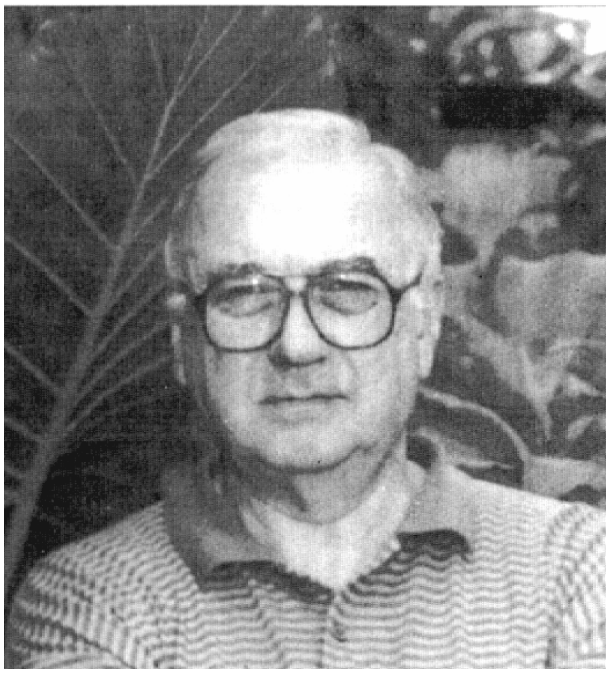

Aleksandar Jermolenko (1935) rodjen u Zaječaru, diplomirao na Arhitektonskom fakultetu u Beogradu 1958. Preko 30 godina radio kao arhitekta–projektant, najznačajniji projekti su mu realizovani u Beogradu, Zrenjaninu i Sočiju (Rusija). Od 1988. je član ULUPUDS–a.

Od 1990. aktivno se bavi slikarstvom i ilustracijom i izlaže na mnogim kolektivnim izložbama.
Nagrade: 1995. dobija nagradu na izložbi ZLATNO PERO BEOGRADA od Zavoda za udženike i nastavna sredstva za selekciju "Šumske i livadske biljke Srbije", 1999 na 5. Medjunarodnom bijenalu ilustracija – 40. ZLATNO PERO BEOGRADA., dobija Počasnu diplomu za selekciju "Sa površine planete". Ovo je njegova druga samostalna izložba.
Adresa: Vlajkovićeva 20/IV, Beograd,
Tel.: 32 44 850

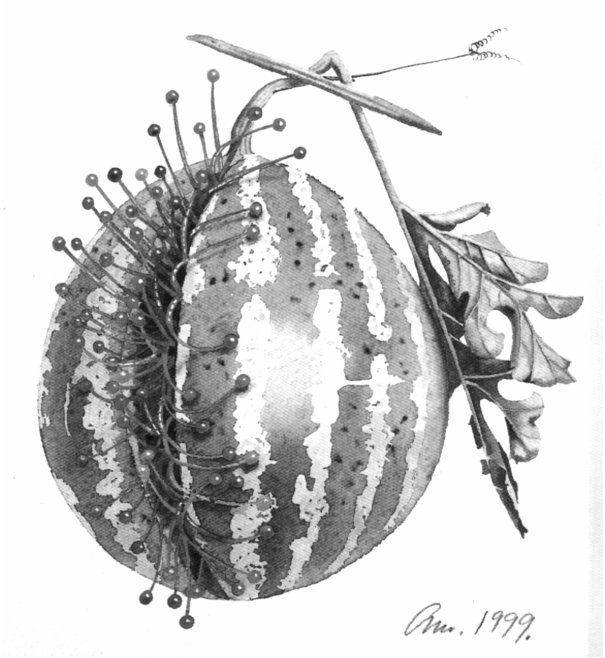

Invazija I (The Invade I)

Aleksandar Jermolenko poslednjih godina najpoznatiji kao ilustrator, virtuozni slikar biljaka, svojom drugom samostalnom izložbom nadrasta sve što je ranije stvorio. On se predstavlja kao tvorac jednog izmaštanog, duboko ličnog autorskog sveta, čudesnog mikrokosmosa zasnovanog na elementima flore, a potom kombinovanog sa raznovrsnim organskim i, katkad, mehaničkim elementima i predmetima. Jermolenko je tip stvaraoca koji polazi od onog što najbolje poznaje, razume, i što najviše voli (u ovom slučaju to je svet botanike), i koristi semantiku ovog sveta za sve što želi da saopšti. Sa potpunom posvećenošću, tiho, svesno van burnih tokova umetnosti, borbe za bivanje novim po svaku cenu, on stvara nešto što je i novo, i toliko lično da izmiče poredje–

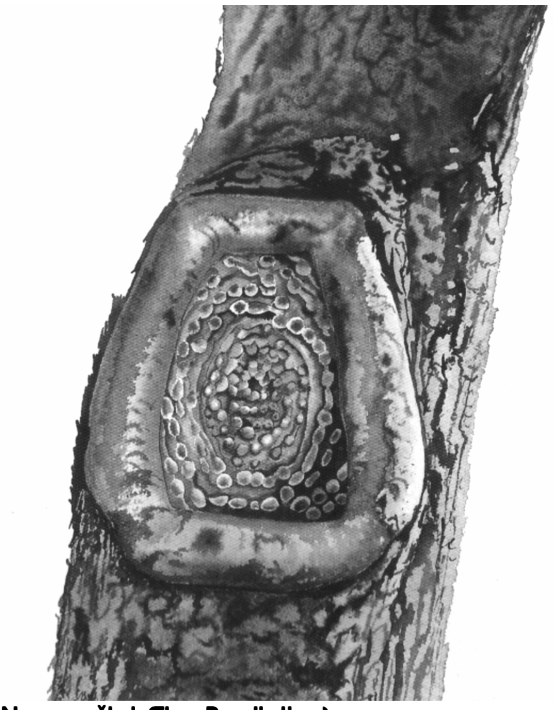

Nagoveštaj (The Prediction)

njima. Čini se da je, zaokruživši svoju 30–togodišnju karijeru arhitekte da bi se posvetio akvarelu, Jermolenko pronašao svoj Aurum non vulgi, ili pak, Lapis philosophorum. Zaplovivši van propisanih okvira ilustracije i enciklopedijskog, botaničkog akvarela, on je dotakao obale detinjstva i detinje igre koje predstavljaju, izgleda, osnovni poriv i sam koren njegovog stvaralaštva – jedno radoznalo i istraživačko "a šta je unutra", najprepoznatljivije u opsesivnom motivu presečene lubenice ili tikve. Taj motiv potiče iz vremena kada je zajedno sa svojom sestrom željno iščekivao da se raseče doneti bostan, i proveri, da li je u svom srcu crven ili žut.

U likovnom postupku realista, zavidne preciznosti u tehnici u kojoj je vidan svaki drhtaj ruke, savršene čistoće i jasnoće izvedbe, Jermolenko rizikuje da upravo zbog tih svojih karakteristika, kao i zbog narativnosti, pa i raspričanosti, bude odbačen od strane odredjenih umetničkih krugova. Široko smeštanje ovog u domen fantastičnog, nadrealnog i simboličnog, medjutim, dovoljno štiti od ovakvih komentara. Takodje i reminiscencije na holandsko slikarstvo mrtvih priroda 17. veka, iz one serije koja poseduje simboličan, upozoravajući podtekst prenet iz pozne gotike (prevrnuta čaša, ljudska lobanja u pozadini, razbijeno ogledalo, dopola pojeden i na brzinu napušten obrok)... Našlo bi se ovakvih paralela u istoriji umetnosti još mnogo, uvek onda kada se odredjeno stanje teskobe dočarava preko neživog sveta, ili sveta bez ljudi. Tako i Jermolenkov predjašnji Edenski vrt, carstvo brižljive posvećenosti svakoj lisci, plodu i svetu, sav u kapima vode i prepletima najčudesnijih boja, sada dobija jedan novi elemenat, elemenat opomene.

Lokator VI (The Locator VI)

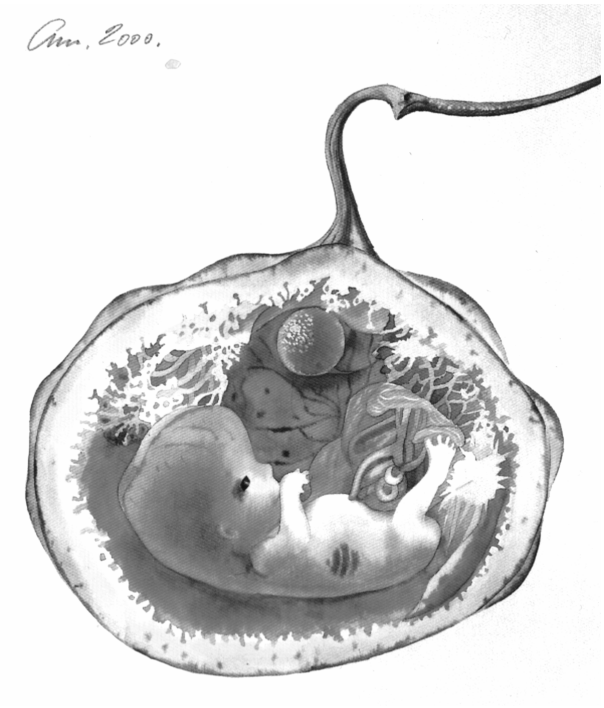

Ecce Homo!

Mutacije su se uselile u srca plodova: zloslutno plavičasto svetlucanje neobične lepote, posledica radijacije koju smo svi iskusili, treperi iz sočnih zelenih listova. Kora snažnih stabala naseljena je kolonijama čudnih priraslica; mnoštvo žabljih jaja ili naseobina mrava nalaze se na nepredvidjenim mestima; muholovka viri iza listova kelja; insekti se pretvaraju u staklo, kao da su klonirani; na koži tikve osvanuo je večiti Coca-Cola slogan, a boca ovog pića smestila se u živi plod poput njegove mutantne berbe; mnogi plodovi luče kapi tečnosti kao da se sa mukom čiste, ili zrače čitav spektar duginih boja kao na skeneru; čak i fetus u utrobi ima elemente eksperimenta. Veliki deo Jermolenkovog sveta mogao bi se nazvati tehno-botaničkim, kao da ozračena, na to primorana priroda počinje da vrši eksperimente sama sa sobom. No, komponenta lepote ne prestaje da se širi čak i iz ovih mutiranih prizora, i to je utešno; autor ne prestaje da voli ovaj svet čak i kada je ozbiljno narušen, i ne prestaje da se divi životvornoj snazi prirode, ne dozvolivši da likovni izraz ili poruka sklizne u horor. Zato za "Save the planet", još uvek nije kasno.

Ana Popović

Napomena Urednika:

Kada sam otišao na otvaranje izložbe svog starog druga i kolege, arhitekte Ace Jermolenka, nisam ni slutio do koje ću mere ostati impresioniran onim što sam video. Jedan očaravajući i otrovan svet se otvorio preda mnom i osupnuo me i pored užasne gužve i furiutme tipične za sve medijalne dogadjaje prvog reda. U prethodnom tekstu, G-ca Popović je nadahnuto definisala nadrealan elemenat ovog nesvakidašnjeg stvaralaštva. Jermolenko kao da vidovito prodire u samo srce prirode koja, iako unakažena čovekovim monstruoznim rabotama, poprima novu zastrašujuću lepotu iz nekog drugog, paralelnog i čoveku ne mnogo naklonjenog sveta,

Medjutim, mi uopšte nismo završili sa prikazom dela arhitekte Jermolenka. On je vrstan projektant, jedan od najuspešnijih u našoj generaciji i mi ćemo ga zamoliti da svoje najvažnije realizacije prikaže u sledećim brojevima našeg časopisa. Skoro celu svoju karijeru, on je proveo u uglednoj projektnoj kući "Arhitektura i urbanizam", kao rukovodilac ruskog ogranka gde je pokazao izuzetne rezultate. Jermolenkovo bogato medjunarodno iskustvo nije mnogo poznato našoj stručnoj javnosti, prvenstveno zbog njegove neverovatne skromnosti, a mi ćemo sa naše strane pokušati da ne dozvolimo da ovaj značajni opus padne u zaborav.

CRTEŽI U OLOVCI DJORDJA ALFIREVIĆA

U broju 22 našeg časopisa prikazali smo nekoliko crteža sa zajedničke izložbe naša tri bivša učenika: Djordja Alfirevića, Marije Ćurčić i Dragane Antić koja je održana marta 2001 u galeriji NU "Braća Stamenković" u Beogradu. U ovom broju, objavljujemo još nekoliko crteža Djordja Alfirevića sa ove izložbe. Ovim crtežima Djordje definitivno (da li definitivno?) napušta svoju naširoko "ozloglašenu" hiperrealističku stvaralačku fazu i prelazi na impresionistički postupak, tehnički veoma blizak, ali tematski pet svetlosnih godina udaljen od stvaralaštva njegove koleginice Marije Ćurčić, sa kojom veoma uspešno saradjuje već godinama kako na slikarskom, tako i na arhitektonskom planu. Nadamo se da ćemo u idućim brojevima biti u mogućnosti da prikažemo takodje i Marijine kao i Draganine radove i tako zaokruglimo sliku o jednoj uspešnoj generaciji koja se ispilila na našem kursu i svojim radom i talentom postiže permanentne uspehe. Pretpostavljamo da će se Djole Alfirević tokom vremena sve više okretati prema arhitekturi, ali se nadamo da zbog toga neće zapostaviti ni likovnu komponentu i želimo mu mnogo sreće na obadva plana. Podsećamo vas takodje na br. 17/2000 našeg časopisa u kome je prikazan zajednički projekat Djoleta Alfirevića, Marije Ćurčić, Dragane Antić i Damjana Pavlovića "Terraforming", nagradjen Oktobarskom nagradom kao najbolji studentski rad u 2000.

Djordje Alfirević: Čaura

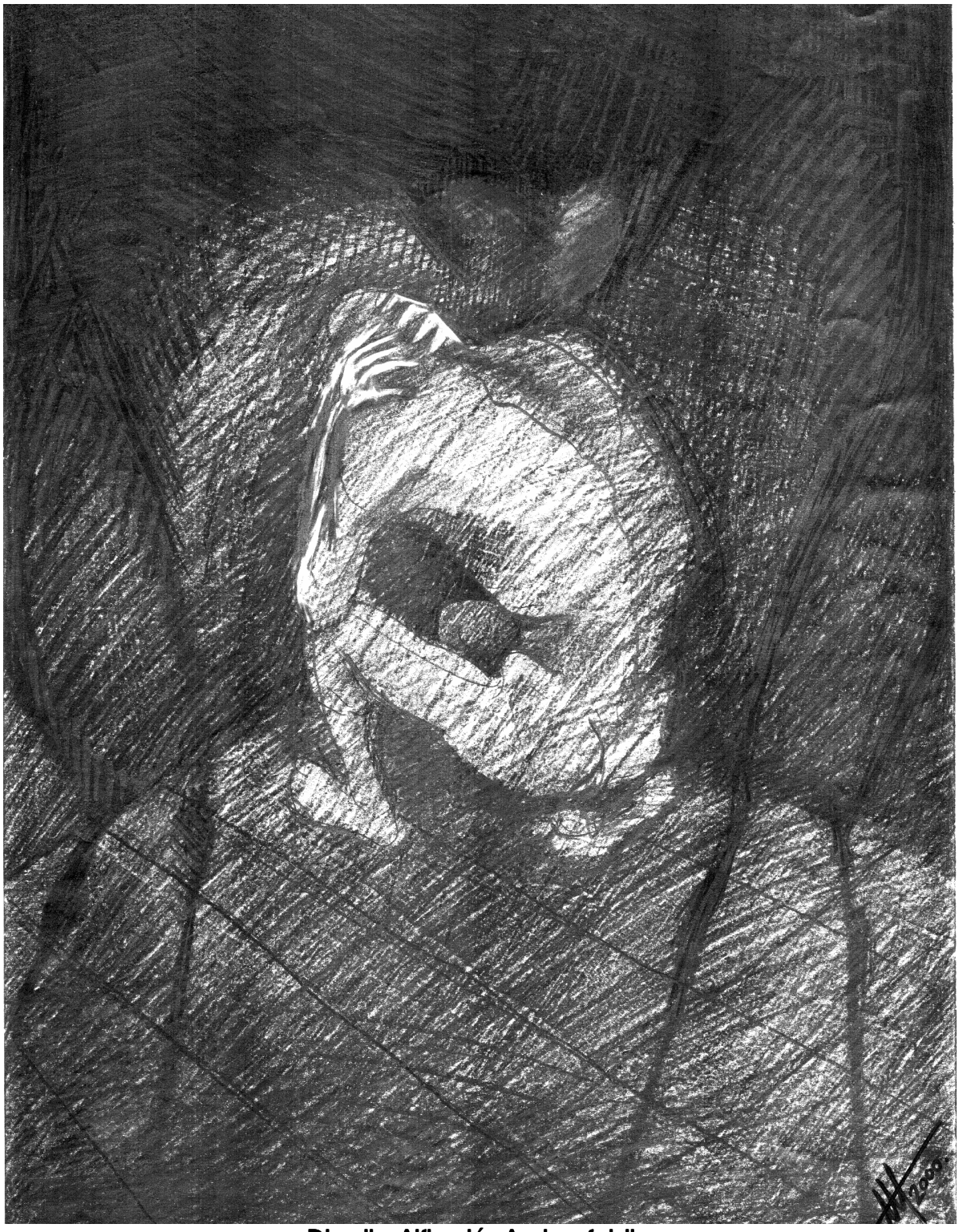

Djordje Alfirević: Arahnofobija

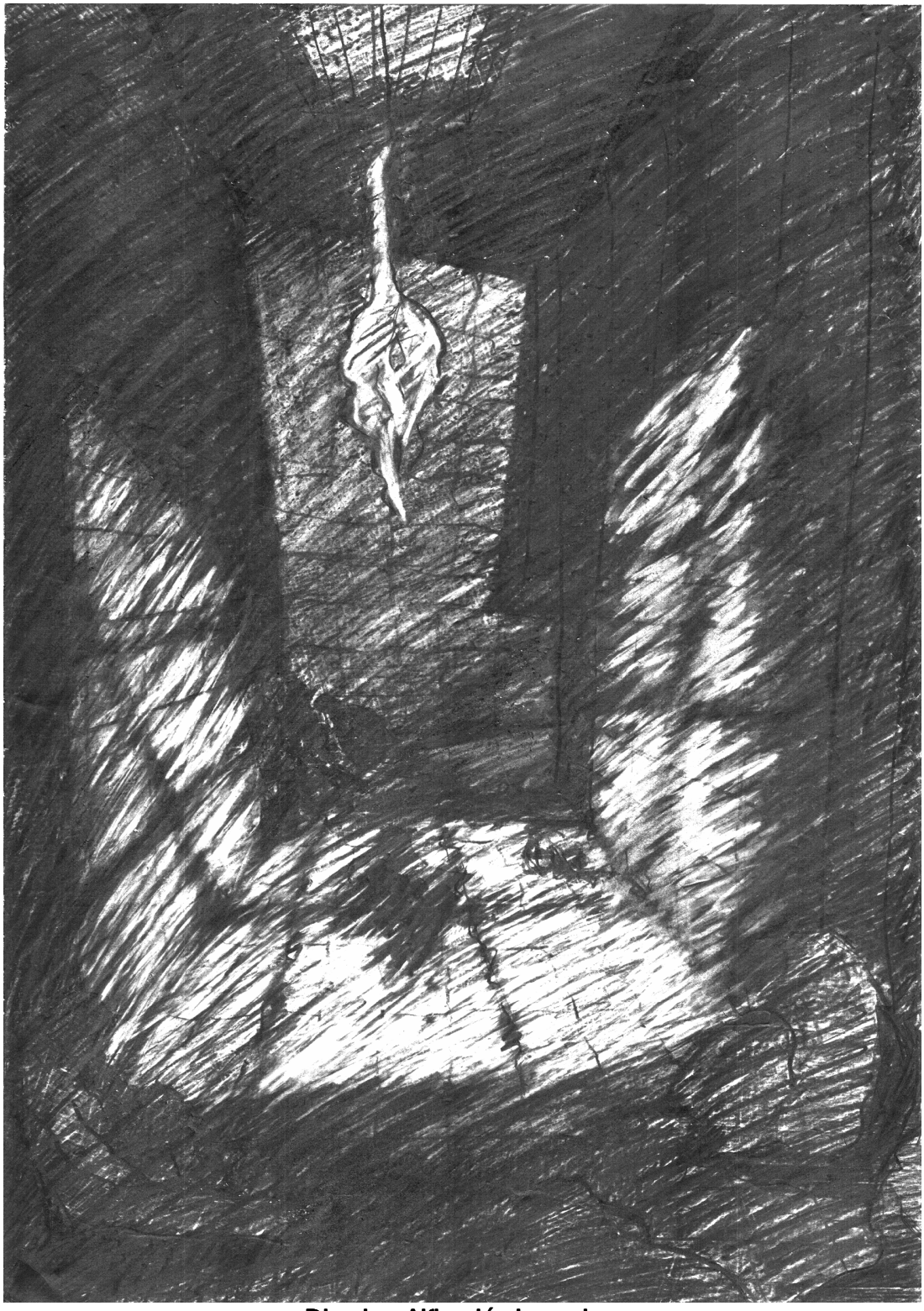

Djorsje Alfirević: Lampion

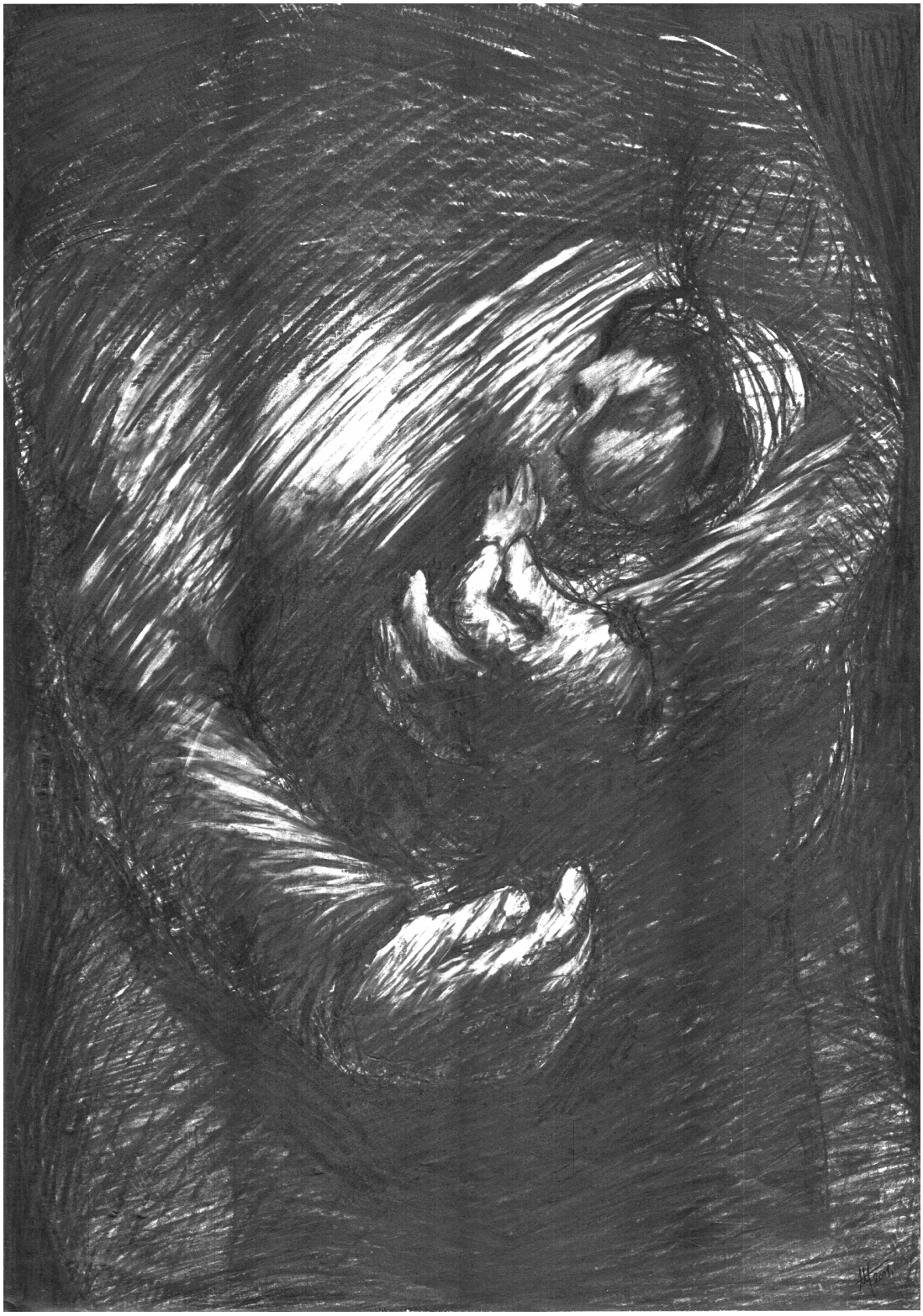

Djordje Alfirević: Mati

Djordje Alfirević: Obešenjak

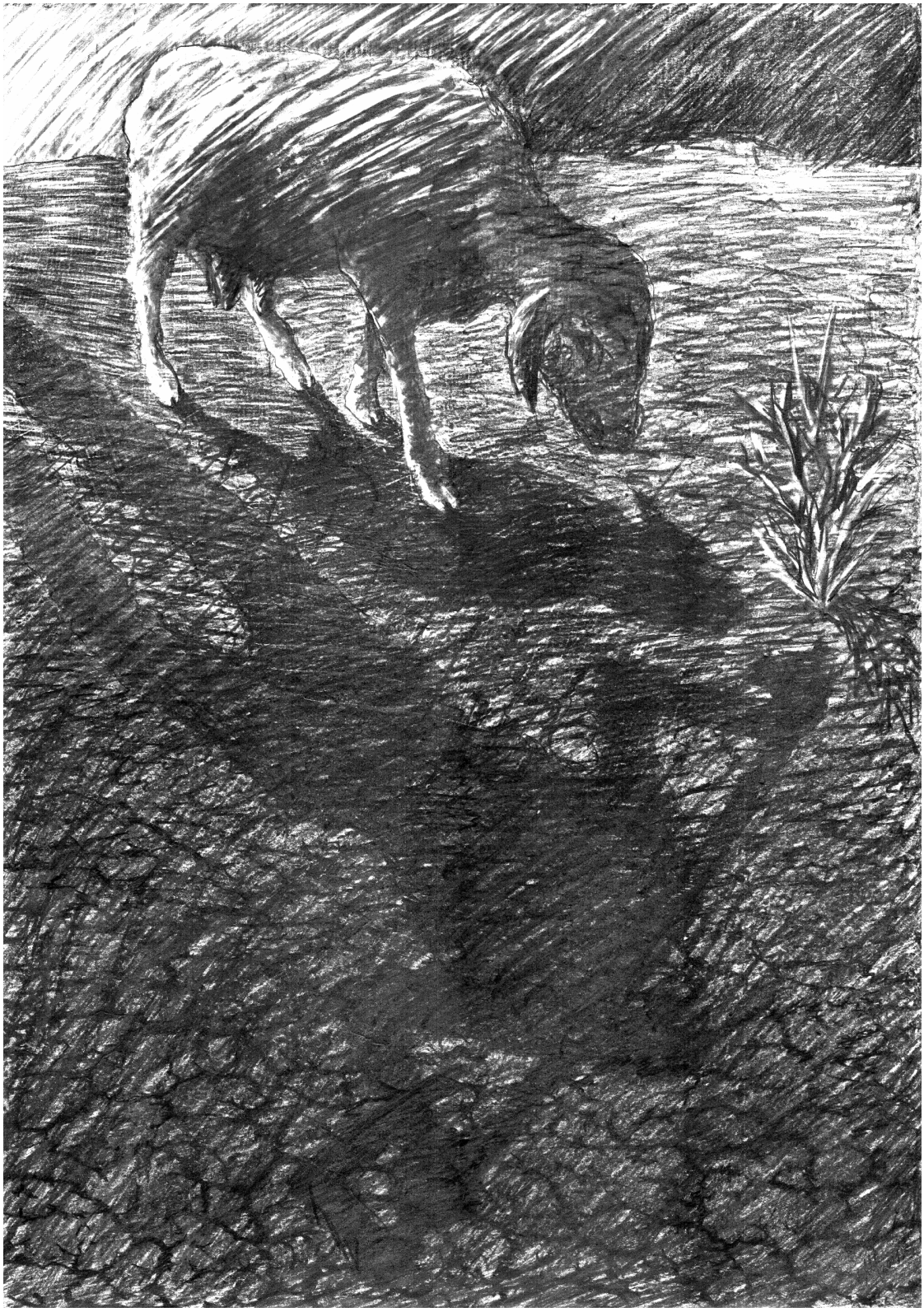

Djordje Alfirević: Poslednja večera

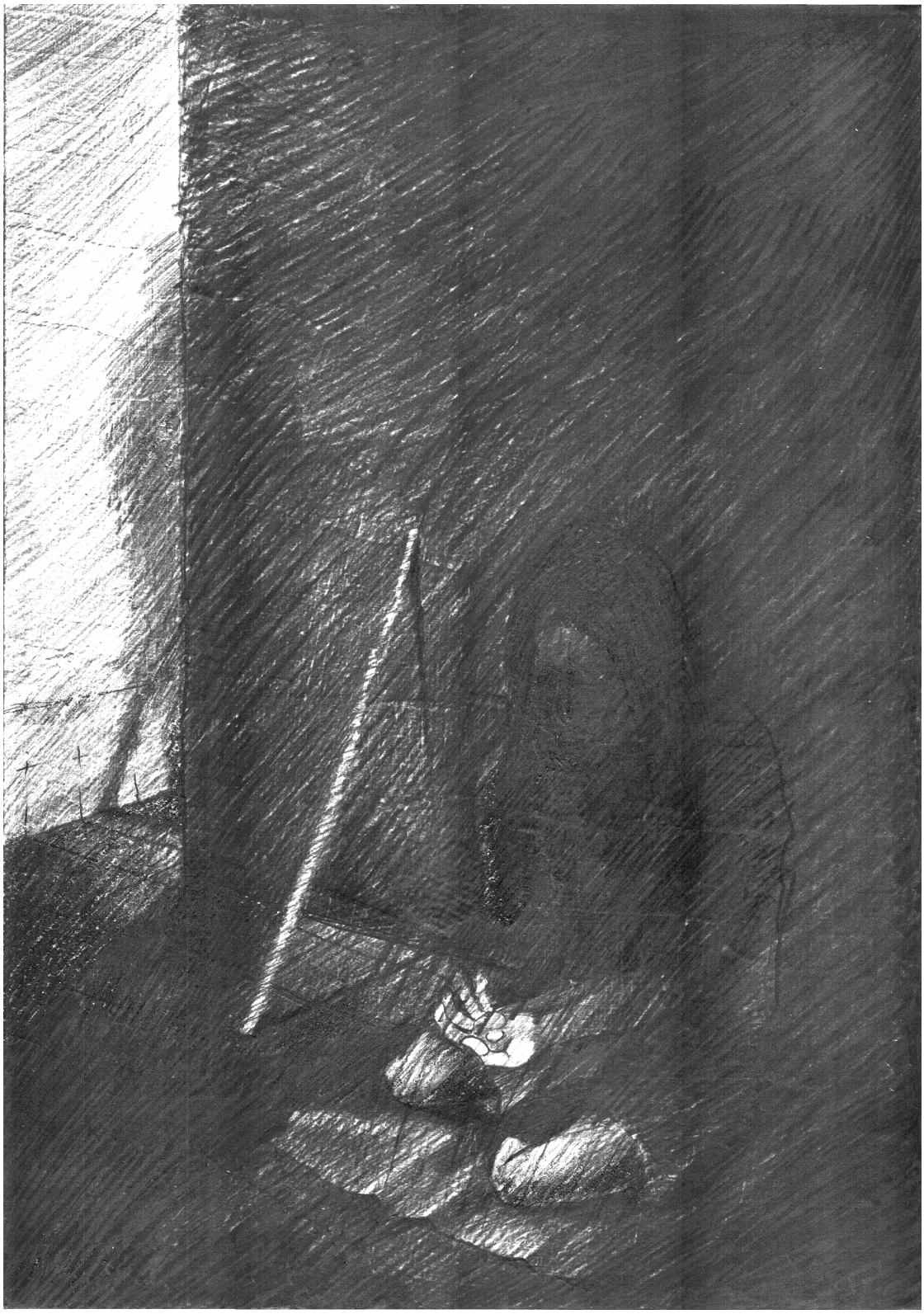

Djordje Alfirević: Sreća

Djordje Alfirević: Zatvor

Maturski radovi naših učenika:
ULIČNA KLUPA
ALEKSANDRE ŠPIJUNOVIĆ

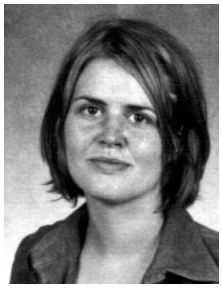

Tužno je što učenici iz Srednje dizaj–nerske škole koji su zainteresovani za studije arhitekture retko dolaze na naš tečaj, jer im školski raspored časova nije kompatibilan sa našom dinamikom na–stave. Pa ipak povremeno, u posled–njem tromesečju, poneko od njih nadje mogućnosti da se kod nas uključi i to su, moram reći, **savršena deca!** Tale–nat, profesionalnost, uigranost i ozbiljnost svedoče da potiču iz jedne dobre škole, koja nije usmerena samo ka primenje–nim umetnostima, već je apsolutno pro–hodna i za našu, arhitektonsku profesiju.

Jedna od takvih pasioniranih profesio–nalki je i G–ca Aleksandra Špijunović, koja trenutno uspešno "grize" na prvoj godini Arhitektonskog fakulteta i o kojoj ćemo tek čuti, a sada ćemo na ovom mestu prikazati samo njen maturski rad, prostu i jednostavnu uličnu klupu prila–godljivu raznim situacijama i lokacijama.

Prostu i jednostavnu? Tek što nije! Ova izvanredna kreacija zaista deluje jedno–stavno, ali je daleko od bilokakve pro–stote. Dizajnerski rafinirana, a tehnološki osmišljena, u najboljem postupku neo–moderne, bezobraznija od dizajna Richarda Meiera, a nešto umerenija od Franka Gehry–a, G–ca Aleksandra još jednom pokazuje da nema malih zadataka i da, na izgled, već po malo trivijalne teme i dalje pružaju neiscrpne izvore nadahnuća. Sada je još jasnije zašto i Meier i Gehry insistiraju na Total–designu, Ako želi da iskaže šta mu je na umu, projektant mora da svoju zgradu drži pod kontrolom kako u svim fazama, tako i u svim detaljima, do poslednjeg eksera. Klupa nije zgrada, ali je lep zadatak na kome se kao i kod zgrade, ukrštaju estetski, funkcionalni, tehnološki i ekonomski faktori, to je sjajna vežba i dobra odskočna daska za sve kompli–kovanije teme, koje će kasnije duboko zaći u oblast High Tech–a.

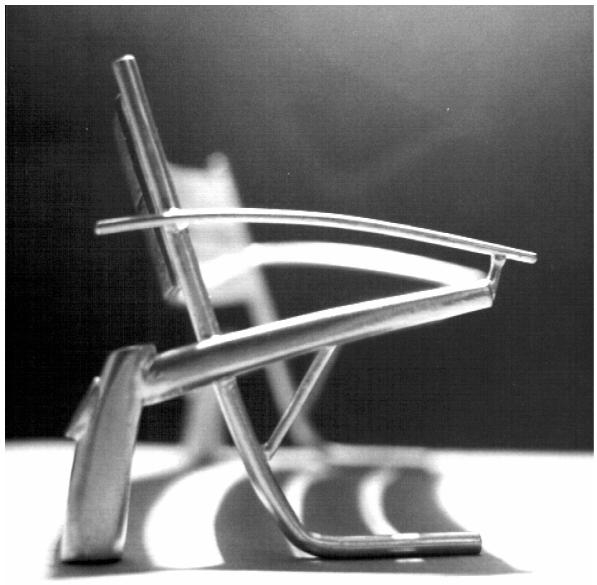

Mudri ljudi iz Srednje dizajnerske škole ne podržavaju sterilni pseudokreativizam koji se zasniva na praznom fantaziranju, već zahte–vaju da predložene ideje budu ne samo izvodljive već i solidno propraćene kon–kretnim izvodjačkim detaljima do posled–njeg šrafa. Kandidat ne treba detalj da shvata kao nužno zlo ili štrebersko iživlja–vanje, već da ga prihvati kao integralni i krucijalni deo projektantskog posla, jer nije redak slučaj da se detalj više vidi od

celine. Mora se konstatovati da u svom radu, Aleksandra ne samo da nije bežala od detalja već je očigledno i uživala u njima, skladno ih uklapajući u globalnu ideju. Inače, specifični zakošeni oblik horizontalnog gabarita nije samo estetski već i duboko funkcionalan, jer olakšava razne vidove grupisanja više klupa, ali i bolje komuniciranje osoba na jednoj klupi koje mogu lakše da vide jedna drugu. Opštem utisku nesumljivo doprinosi i promišljen izbor odgovarajućih kvalitetnih materijala.

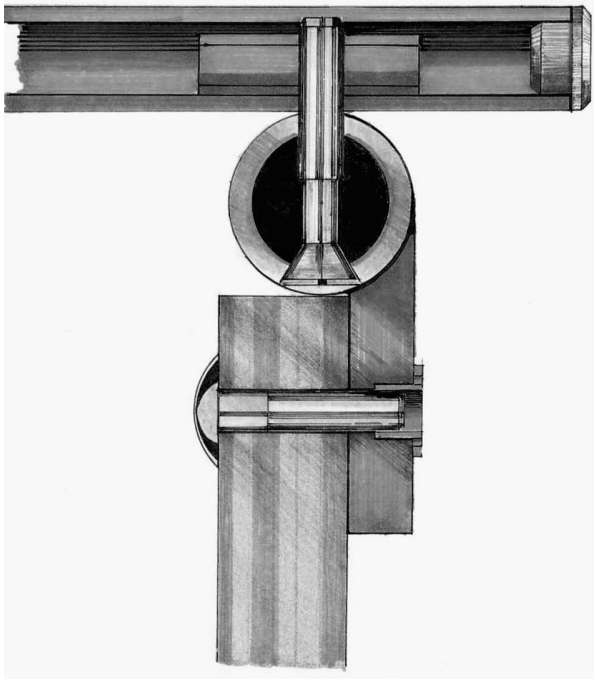

* * *

Iskreno obradovan ovako spektakularnim i zrelim startom jedne dojučerašnje devojčice, a moje drage učenice, ne mogu da se ne setim one prastare priče o bosancu i pretis–loncu (ako se sećate, to su oni stari lonci koji kuvaju pod parom i imaju ventil koji zapišti kada je lonac pod prevelikim unutrašnjim pritiskom, pa para mora da izadje). Elem, za one retke koji je ne znaju, priča glasi ovako:

Vraća se jedno veče pijani bosanac kući, pa da skrati put (a i ravno je), krene prugom. Naidje iza njega voz, pišti sirena iz sve snage, ali njega baš briga. "Ama, da vidim ko smije na mel? Ima babo ćakiju...". Dabome, voz ga opali i on se skombrlja u jarak, živ i duboko uvredjen. Onako izbubecan, dokotura se nekako do kuće, i kad on tamo, a ono medjutim! Njegova žena pristavila pretis–lonac da kuva kokoš i tačno po njegovom ulasku u kuhinju, lonac se oglasi gromoglasnim piskom. Besan kao ris, bosanas zgrabi sekiru i opali po loncu uz legendarni povik: "More, vas treba DOK STE MALI!"

E, pa moglo bi se reći da je G–ca Aleksandra temeljno sredila svoj prvi pretis–lonac!

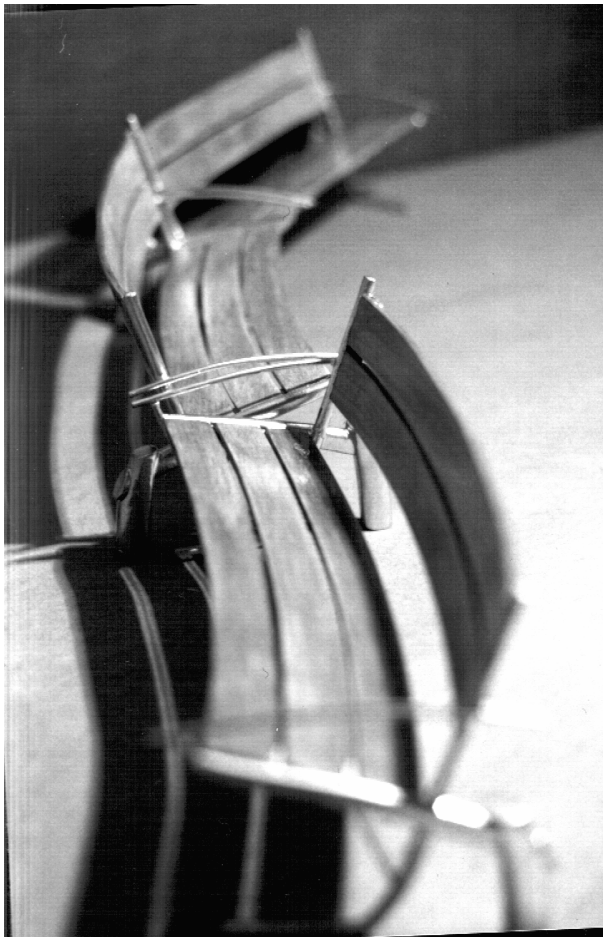

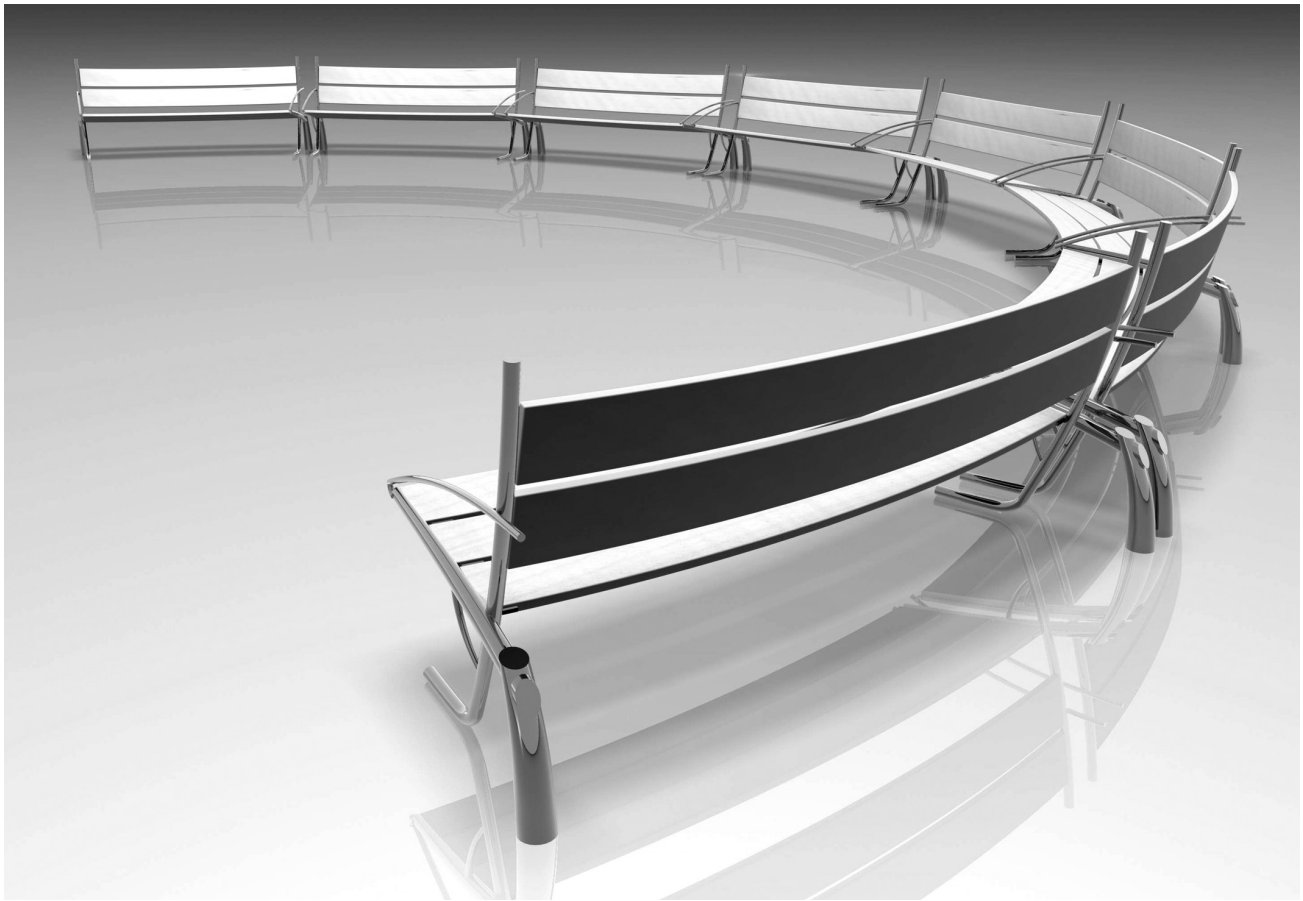

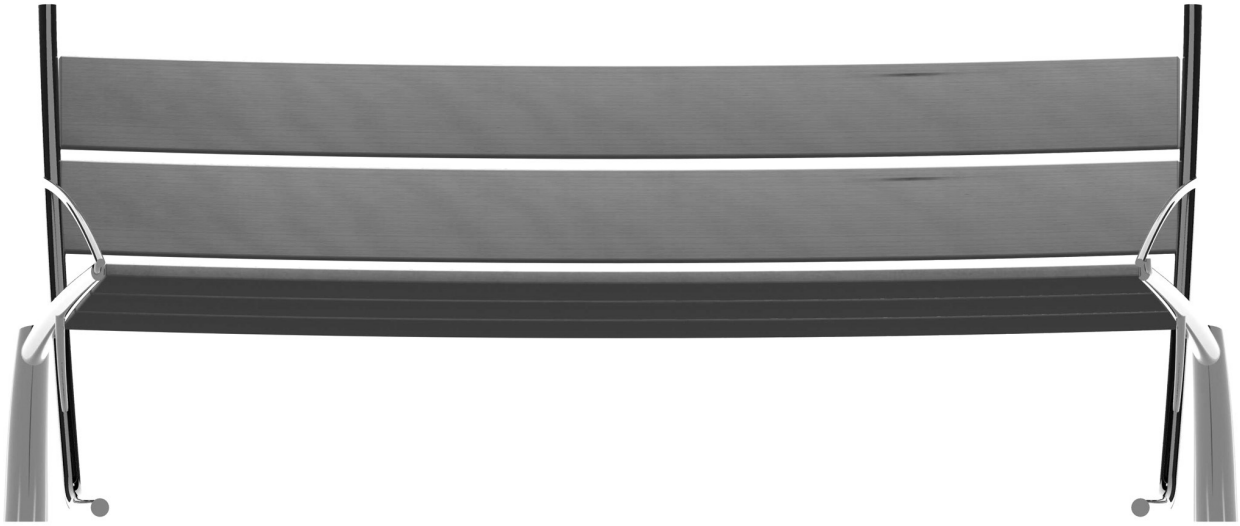

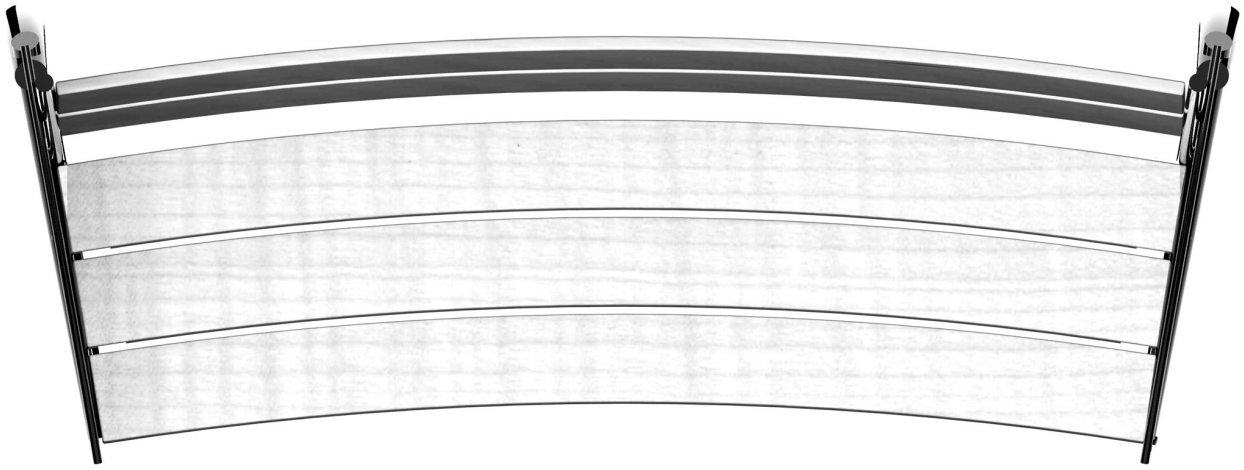

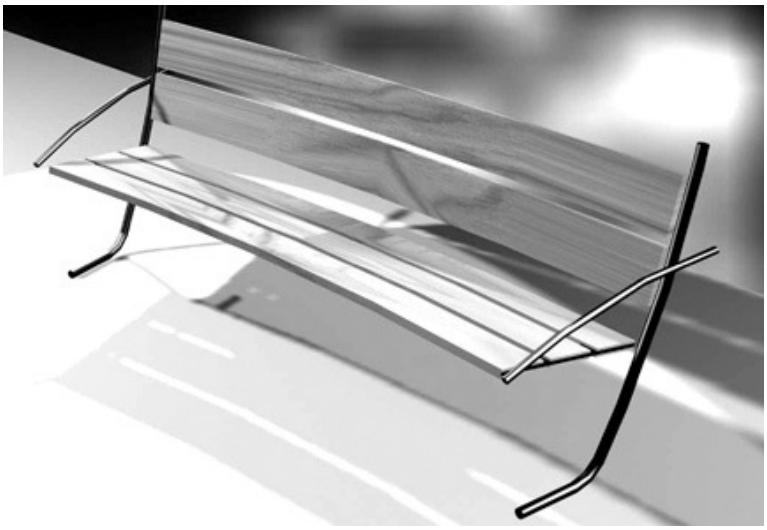

IZIŠLA JE KNJIGA O ARHITEKTI IVICI MLADJENOVIĆU "OGNJIŠTE"

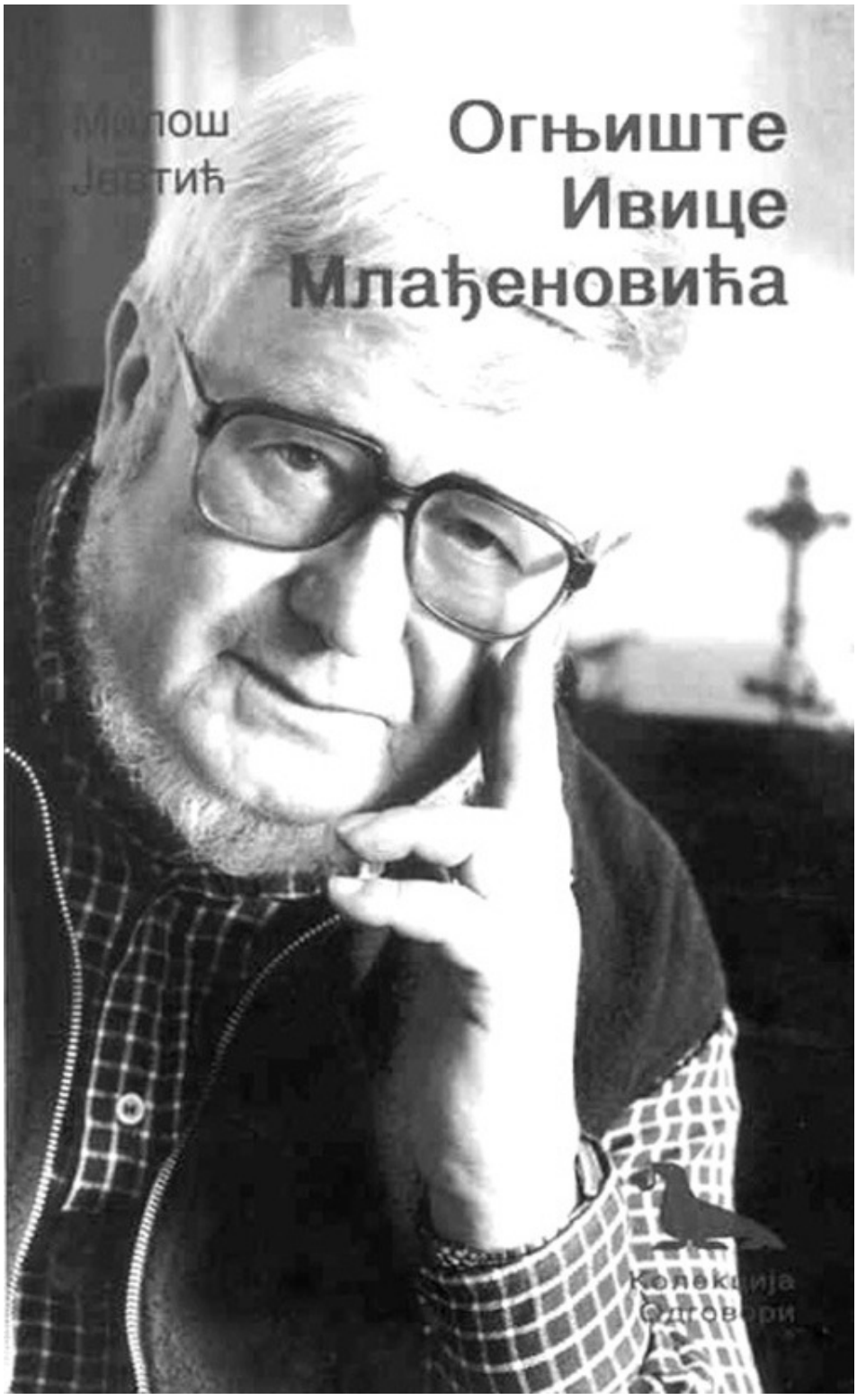

Dok mnogi ljudi, pa i arhitekti, naših godina lagano nestaju s profesionalne pozornice i uljuljkuju se u duboku penzijsku hibernaciju, Arhitekta Ivica Mladjenović se raspomamio kao da mu je tek tridesetak mladjahnih godinica (Nomen atque omen!) i ne drži ga mesto. Tek što se vratio iz prijateljske Kine, gde je priredio izložbu svojih radova (i ko zna šta još, o čemu ćemo tek čuti), a evo i knjige o njemu i njegovim fascinantnim pustolovinama iz pera našeg uglednog publiciste i arhitektonskog kritičara Miloša Jeftića. Ovde je za sada samo najavljujemo, a njen detaljniji prikaz ćemo dati u jednom od narednih brojeva našeg časopisa. Pored svojih projektantskih radova, Ivica je profesiju zadužio svojim neumornim publicističkim radom, kao i organizacijom velikog broja veoma uspelih trogodišnjih izložbi, trijenala svetske arhitekture, koje su obigrale svetsku kuglu i svuda primljene sa velikim odobravanjem. Čestitamo mu i želimo mnogo uspeha i u buduće.

Značajna društvena zbivanja:
SASTANAK POVODOM 50–GODIŠNJICE GENERACIJE 1951/52

U senci mnogobrojnih i bleštavih prijema u Belom dvoru, Hajatu i Gradskoj skupštini, neprimećeno je prošao sastanak povodom 50–godišnjice generacije 1951/52 Arhitektonskog fakulteta u Beogradu, održan u utorak 11.12.2001 u kafani hotela "Mažestik". Sve je počelo nešto ranije na otvaranju izložbe akvarela našeg druga i kolege Ace Jermolenka, kada smo se nešto rasentimentisali i dogovorili da bar simbolično obeležimo pola veka od našeg ulaska u profesiju. Koleginica Dušica Pavlović se prihvatila da prikupi na vrat nanos ono što se prikupiti može i tako vam se ja u naređeni utorak properem, obučem čistu košulju i upadnem u kafanu hotela "Mažestik", u kojoj inače nikada nisam bio, jer mi neko, ko zna kada, reče da se tu okuplja svakakav sumnjiv svet, sitniji mafijaši, sponzoruše i tako to... Udjem ja, ali nigde ni sponzoruša ni mafijaša, uglavnom neki miran stariji svet rasturen na sve strane, a u ćošku neka malo veća koncentracija maratonaca, a ja em ćorav em nikog ne prepoznajem onako izdaleka. Jesu l' to, nisu l' to, 'bemliga ako znam i tu se neko iz skupine oglasi: "Evo ga Mika Čanak", pa mi laknu, jesu, oni su! Pedeset godina i nisu bogznašta u odnosu na večnost, ali kad se radi o krhkim ljudskim bićima, to uopšte nije za zanemarivanje. Pa ipak, malo po malo, počesmo da se prepoznajemo, probudiše se neka stara sećanja, zardjali točkići opet začangrljaše, Konačno sam nekako uspeo da identifikujem sve prisutne (ukupno nas je bilo 15, od 63 koliko se upisalo na Arhitekturu pre pola veka), osim jednog finog gospodina, koji je sedeo sasvim u dnu stola i koji mi je bio potpuno nepoznat. Tiho upitam Acu Jermolenka s moje leve strane, ko je taj, a on ne zna. Pitam Jocu Ilkića s moje desne, ne zna ni on. Pitam ostale, a oni nešto pretpostavljaju ali niko da je stoposto siguran. Kada je dotični digao sidro i otišao pre ostalih, ja odvalim pretpostavku da se radi o onim fantomskim penzionerima koji se tako prikrpe nekoj proslavi ili skupu i predstave kao da su ponavljači iz neke prethodne generacije pa su fol kasnije došli na našu godinu, a u stvari se radi o grebatorima koji popiju kafu, pa zbrišu, a drugima prepuste plaćanje ceha. Na žalost, pokazalo se da nisam u pravu, čova je ostavio pet banki ispod tanjirića. Zaista je bio neki od tzv. ponavljača, ali grebator ne!

Dabome da je bilo dirljivo. Bili smo nekada dobri drugari, a onda nas je život razbucao na sve strane. Bila je to jedna prijatna i kvalitetna generacija, ali nedovoljno prodorna i agresivna. Da smo bili povezaniji, možda bismo više postigli i dalje stigli. Na žalost, mnogih više nema, a medju njima su i Miša Mitić, Dr. Ivan Petrović, Milutin Trpković, Slobodan Ilić–Lulika, Sreten Čolović, Miša Vukotić, Nikola Dinić i verovatno još neki koje trenutno nemamo u evidenciji. Zanimljivo je da se, za razliku od prethodne generacije, niko od naših nije zadržao na matičnom fakultetu. Svi su krenuli nekim drugim putevima, a mnogi su postigli impresivne rezultate o kojima ćemo kasnije još govoriti.

Gospodje Arh. Grozdana Stepanov–Kovčin i Arh. Zora Pejović–Miloradović

Čika Mika Čanak i Arh. Aleksandar Jermolenko

Gospodje Arh. Dušica Pavlović organizator skupa,
Arh. Dana Maksić–Dunjić i Arh. Marija Krstić

S leva na desno: Arhitekti Prof. Srdjan Žikić–Žile, Jovan Ilkić, Aleksandar Jermolenko, Desa Petrović i Slobodan–Boda Nikolić autor zgrade VMA

SIMPOZIJUM "SARDINIJA 2001" O KOMUNALNIM ČVRSTIM OTPACIMA

Tokom prve nedelje oktobra meseca održan je najznačajniji svetski simpozijum o otpacima "Sardinija 2001" u organizaciji IMAGE, Univerziteta u Padovi – Italija, Tehničkih univerziteta Danske i Hamburga, i CISA – Ekološkog inženjerskog centra Italije. Simpozijum se održava svake druge godine i ovog puta je učestvovalo 900 delegata iz 54 zemlje sveta. Zbornik radova je izdat u 5 tomova na 3800 strana i sadrži 385 radova koji su na simpozijumu shodno kvalitetu, prikazani u vidu oralne prezentacije, radionica i postera. U okviru oralne prezentacije uvršćen je i rad Dr. Nade Čanak i Ljubomira Fitlikovića dipl.ecc. "Strategije upravljanja komunalnim čvrstim otpacima Beograda", baziran na istoimenoj studiji izradjenoj u Urbanističkom zavodu Beograda 2000 god. i nagradjenoj na 9. Salonu urbanizma u Nišu.

"Sardinija simpozijum" je ustanovljen 1987 g. i brzo je postao jedan internacionalni referentni forum gde planeri, operatori, javne službe i naučnici prikazuju svoja značajna iskustva i diskutuju o novim konceptima i tehnologijama upravljanja otpacima. Kao rezultat, ovaj Simpozijum je znatno doprineo razvoju savremene strategije kao što je hijerarhija integralnog upravljanja otpacima (sprečavanje, ponovna upotreba i reciklaža otpadaka i bezbedno deponovanje ostatka).

Na skupu "Sardinija 2001" razmatrane su su sledeće tematske oblasti:
–Održiva deponija,
–Deponijski gas i procedne vode,
–Izolaciona podloga deponije i zagadjenje podzemne vode,
–Lociranje deponije, postdeponijsko održavanje i revitalizacija mesta, i
–Upravljanje komunalnim i industrijskim otpacima.

Rad Urbanističkog zavoda Beograda "Strategije upravljanja komunalnim čvrstim otpacima Beograda" štampan je u petom tomu Zbornika radova. Autori su u njemu prikazali ceo proces planiranja upravljanja otpacima Beograda:
–Prvi korak je metodologija izbora lokacije deponije i postrojenja za predtretman otpadaka.
–Drugi korak je upoznavanje sa proverenim postrojenjima za recikliranje materijala i spaljivanje sa obnavljanjem energije, uzimajući u obzir njihove tehnološke, ekološke i ekonomske performanse. Izvedeni su jedinični troškovi izraženi u EURO/t za opcije tretmana sakupljanja, sortiranja, reciklaže, kompostaže, spaljivanja i deponovanja.
–Treći korak je formiranje šest alternativnih sistema upravljanja otpacima Beograda (4 vrste reciklaže, spaljivanje i deponovanje) sa balansom masa otpadaka za svaki uključeni tretman u sistem.
–Četvrti korak planiranja strategije komunalnih čvrstih otpadaka je izbor najpovoljnijeg sistema upravljanja otpacima za Beograd. Šest opcija sistema analizirano je i vrednovano sa ekonomskog aspekta, količine ostatka za deponovanje i uticaja na životnu sredinu. Najpovoljnije je ocenjen sistem reciklaže donetih i trotoar izvorno separisanih reciklabila (sekundarnih sirovina).
–Peti finalni korak je testiranje ekonomskih efekata postojećeg i unapredjenog sistema upravljanja otpacima sa težištem na sagledavanju šire društvene koristi od reciklaže otpadaka. Analizirani su troškovi otkupa reciklabila, manipulativnih troškova njihovog sakupljanja, sortiranja i prerade i amortizacioni troškovi uredjaja i opreme za reciklažu kao i prihodi i dobit od reciklaže. Analiziran je uticaj različitih brzina popunjavanja deponijskog prostora na amortizacione troškove deponije u slučaju postojećeg i unapredjenog sistema upravljanja otpacima.
Utvrdjeno je da se prelaskom sa postojećeg sistema deponovanja na unapredjeni sistem deponovanja sa reciklažom, u periodu od 18 godina, ostvaruju uštede za Grad i to:
–Ukupne uštede od oko 4.5 miliona EURO po osnovu nižih amortizacionih troškova deponije usled produžavanja veka njenog korišćenja.
–Ukupne uštede od oko 23.6 miliona EURO za Grad u slučaju organizovanja reciklaže putem koncesije i
–Ukupne uštede od oko 64.8 miliona EURO u slučaju organizovanja reciklaže u okviru postojećeg komunalnog servisa grada.

Izdavač: Biro za arhitektonsko projektovanje, istraživanje i edukaciju "ARD", Beograd, Zmaj Ognjenog Vuka 4.
Tel. (011) 36.91.787, Email: smika@EUnet.yu
Urednik: Dr. Mihailo Čanak, d.i.a, Naučni savetnik
Ovaj broj je umnožen u 150 primeraka i distribuira se besplatno svim polaznicima našeg Prpremnog tečaja za studije arhitekture kao i poslovnim prijateljima biroa "ARD".
Beograd, decembar 2001